

Conciones duæ:

Una inscripta,

PAX LILIANA;

Altera,

COLVMBA ECCLESIE:

Ad pacem ECCLESIE seruandam
tuendamq[ue]:

Authore,

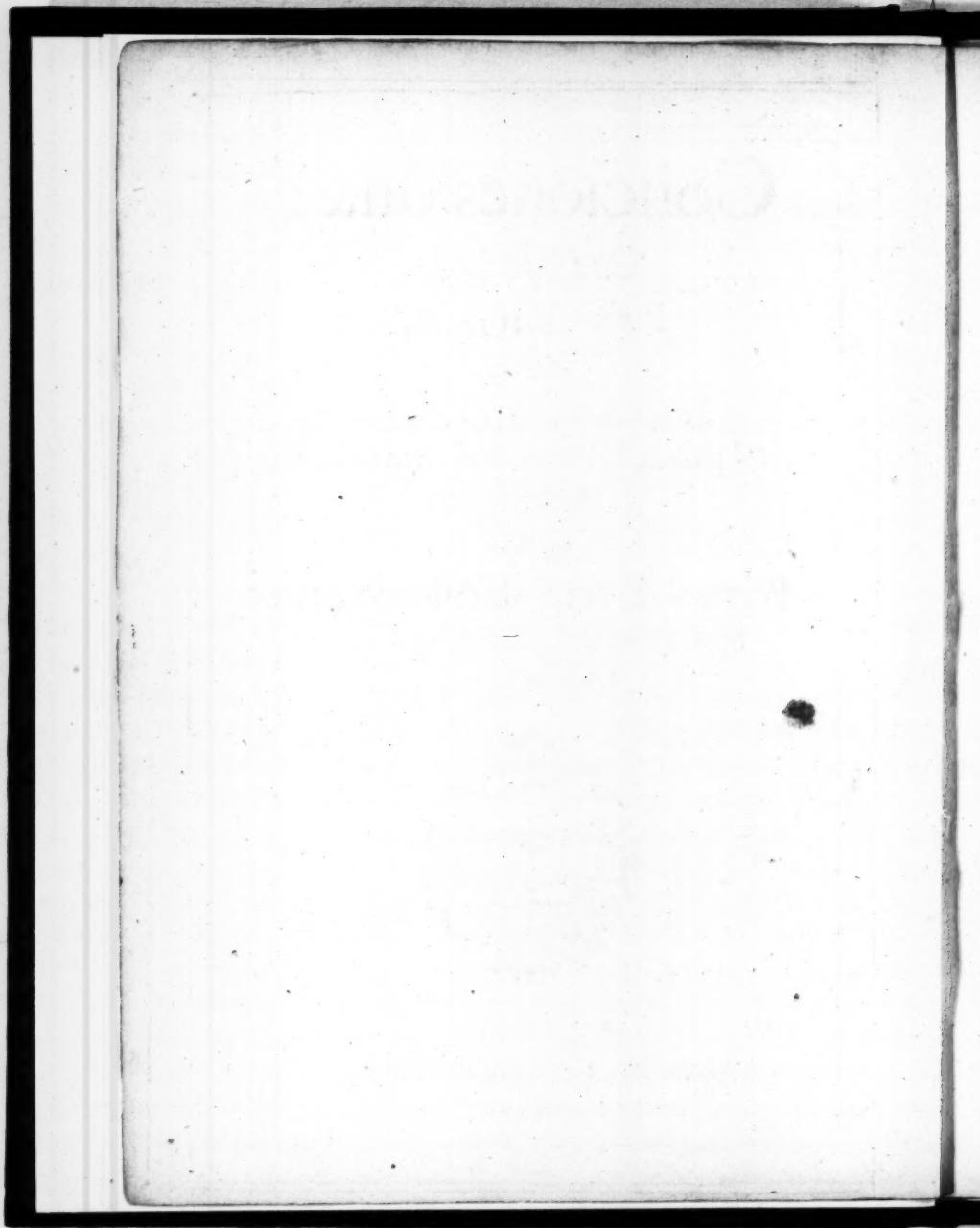
PETRO LILIO doctissimo & in-
tegerrimo viro, Theologie Doctore,
Cantabrigiensi.

LONDINI,

Excudebat Thomas Snodham.

1619.

SERENISSIMO,
POTENTISSIMO QVE
Principi ac Domino nostro IACOBO,

*Dei gratiâ, Magnæ Britanniae,
Franciæ, & Hiberniæ Regi,
Fidei Defensori, &c.*

Serenissime Rex, & tam
subditorū tuorum quam
catbolicæ fidei defensor
benignissime : offero
Maiestati Vestræ du
viduæ minuta, Conciones duas, authore
suo dudum orbatas, subdito vestro dum
vixit deuotissimo, Petro Lilio meo, vi
ro, ut ego verè affirmare possum, optimo,

Epistola Dedicatoria.

¶ ut multi doctissimi iudicarunt, doctissimo, pacisq; ecclesiasticæ, si quisquam aliis studiosissimo. Id conciones ipsæ legenti facile indicabunt, quas habuit hoc ipso nomine, ut pacem ecclesiasticā diligenter obseruandā suaderet, & contentiones de quæstionibus disputabilibus, & rebus non necessarijs excitatas, aut comprimeret, aut amputaret. Itaque illas nō ineptè authori suo φεωνθυας Lilia licet Ecclesiastica nuncupare. Nam ut Medicis rei herbariæ periti scribunt, Lilia ignibus sacris & ambustis mederi, serpentium morsus & vulnera curare, membrisq; luxatis & tumoribus opitulari: idem in ecclesiasticarum cōtentionum ignibus & vulneribus curandis, luxationibus restituendis, & tumoribus sedandis, conciones istæ sedulò & utiliter conantur & satagunt. Quamobrem Regi pacifico, & concordiae publicæ, tam ecclesiasticæ

Epiſtola Dedicatoria.

cleſiaſticæ quam ciuilis, tam foris quam
domi authori & instauratori ſummo,
eafdem quā par eft animi demiſſione ex-
hibeo & dico, humillimè rogans, ut, quæ
ſubmiſſe oblata ſunt, clementi animo
iufcipere digneris. Deum optimū maxi-
mum ſupplex oro & veneror, ut Ma-
ieſtatem Veſtram quam diutiſſimè nobis
incolumem & propitiā seruet.

Maiieſtatem tuam

reuerentiſſimè colens,

D. L.

DOROTHEÆ
LILY mœstæ Authoris coniu-
gis, ad humanissimum Lectorem
Epistola.

Væ istæ Conciones, Auditorem in Academia habuerunt attentissimum; & nihil dubitamus, quin Lectorem, in lucem iam editæ, inueniant humanissimum, qui *Lilium* meum nullis inuidiæ spinis patietur lacerarit. Quâ spe freta, mœsta ego Authoris Coniux, Λεπτὰ Αὔ, quæ habuit pauper vidua, Conciones hasce duas, in Christi gatzophylacium, quod est Ecclesia, mœrens, sed lubens immisi; ut nostri sint in Deum officij, ingenij verè *Liliani*, & candidi, & piæ in defunctum memoriaz, tot posteritati pignora, tot testes. Eo has Lucubrationes animi candore (Lector beneuole) legendas curabis, quo primùm sunt scriptæ, & iam à nobis editæ;

Prefatio ad Lectorem.

editæ; cuius si rei gratiam nobis feceris, occa-
sionieris, vt sepulti iamdiu, viri bene de ec-
clesia meriti, labores, in manus tibi veniant,
qui diuinum planè sapiunt ingenium, & hoc
solo nomine multos habent, qui vt edantur
expectant, omnes qui expetunt: habebunt
hi omnes quod & expectant, & expetun,
modò successus pijs his principijs bene, &
fœliciter respondeat, quod speramus; & vt
spes indies euentum narrat, erimus in hoc ar-
gumento locupletiores.

Vale.

Ad Lectorem.

Selecti Lilij duo lilia legimus : horto
Non melior nostro flos tibi (Lector) erit.
Lilia nostra legis, tibi que nos legimus : illis
Tam doctum Lilium, quam legis esse pium.

In conciones doctissimas venerabilis
viri Dom. Doctoris Lilij.

Ecce Sacerdotis terram qui syrmate verris,
Quantis in officio est sacra tacere pudor!
Lilius extinctus facendo prædicat ore,
Qualis nec viuus tu facis, umbra facis.
Ingenio cuius fructur gens postera, fama
Illius ut possit posteritate frui.

Lu^{ct}us almæ matri Cantabrigiæ pro de-
functo filio suo dilectissimo
Doctore Lilio.

Non ego mirabor toties quòd funera fleui;
Iure meas lachryma contaminare genas.
Namque oculi patriæ cum fert Academia nomen,
Nonne oculus flendi debuit esse locus?
Illa meantantum subit admiratio mentem,
Omine tamen leuo lumina dextra premi.
Sed placidos dicamne Deos? anne impia fata?
Quæ gemmas aulis execuisse solent.
Impia fata vocem: quòd a in hoc qua fidit ocello,
Clariss ut videat, maxima gemma facit.

I. H. Cantabrig.

Act. 15. ver. 39.

*Tunc ita exacerbati sunt, ut separarentur, &
Barnabas a sumpto Marco nauigaret in
Cyprum.*

Paulus nimis & Barnabas,
magna Ecclesiæ lumina, &
hæc inter se colliduntur.
Hic scilicet status est Ec-
clesiæ; quam in hoc mun-
do iactari, periclitari, om-
ni denique temptationum genere exerceri, di-
uinæ visum est prouidentiæ. Oportet esse ha-
reses, ut qui probati sint, manifesti fiant. Pro-
batio verò multiplex est: si hostes Ecclesiæ
contra ipsam ferro flammâq; graßantur, no-
stram per illos Deus explorat patientiam: si
mendacijs, fraudibus, imposturis, (quibus
apud Pontificios, hoc præsertim sæculo, ni-
hil frequentius,) sapientiam, imò & constan-

B

tiam:

tiam : Num in veritate stabiles sumus & firmi, an velut pueri, qui omni doctrinæ vento circumferuntur. Sed & causæ sunt, ob quas pios & doctos alioqui homines, inter se committi sinit : Magna siquidem est disputacionum, dicam & dissensionum, utilitas : modò non peccetur nimio contradicendi studio, & ea quæ par est adhibeatur moderatio. Nam ferrum ferro acuitur, & quemadmodum percusso lapide ignis exilit, sic & ingeniorum confictu eruitur & illustratur veritas.

Mota est olim de legalibus quæstio, ad quam dirimendam frequentes Apostoli conuenere : à quibus (quamuis post multam disceptationem) lis quæ Ecclesiam turbauerat, composita, & pax diuino beneficio in Ecclesia constituta est : Hic euentus fait controversia. Nec minore postea fructu, ab orthodoxis Patribus, contra hæreticos disputatum est. De Trinitate non est plenè tractatum, antequam oblatrarent Arriani : Nec de Pœnitentia quidem, antequam obsisterent Novatiani : Nec de unitate Ecclesiastica, antequam eam abrumperent Donatiani : Ut pulcherrimā & utilissimā de maximis rebus doctrinā, hæreticæ prauitati, ex parte debeamus.

At

At enim infirmiores contentionibus istis offenduntur; qui pertinaciores sunt, in erroribus confirmantur. Sic est. Refert quidem Eusebius post restitutam Ecclesiæ pacem, non modò Ecclesiarum Præsules, sed vniuersam plebem tantis inter se odijs conflictataim, ut hoc nomine Ethnici coepérint Christianis in theatris palam maledicere, & omnibus contumeliarum aculeis passim proscindere. Verum angusti admodum & pusilli animi est, dissensionibus commoueri. Pulchrè Cyprianus: *Arbor solida radice fundata ventis incurvantibus non mouetur: & Nauis quæforti compage solidata est, pulsatur fluctibus, nec foratur: Et quando area fruges terit, ventos grana fortia & robusta contemnunt, inanes paleæ flatu portanterapiuntur.* Hæc ille. Quibus verbis eos designauit, qui vel ingruentibus persecutionum procellis, vel gliscientibus in Religione controuersijs, & serpentibus passim scandalis, nutabundi vacillarent, aut (quod peius est) victi labascerent.

Quod ad Ethnicos seu gentes attinet, quarū superstitiones in his præsertim Mundi partibus, sunt explosæ; quarum (Deo gratiæ) ne reliquæ restant ullæ; repetendum memoria,

*Socr. Eccles.
hist. l. 4 c. 27.*

*De Civitate
Dei lib. 19.
cap. I.*

quod *Themistius Valenti Arrianorum Imperatoris responderit: nimirum plures esse apud illos, quam apud Christianos, sectas; non pauciores trecentis inueniri: ut taceam Varronem* (ut refert *Augustinus*) *vel de unica tantum quæstione, id est, de summo bono, ducentas octoginta octo discrepantes eorum sententias collegisse.* Pontificios verò, qui nostris pascuntur discordijs, nihil moror: quos vix audiendos, aut responsione dignos arbitror. Certè Ecclesia Romana à *Petro*, qui primus (ut aiunt) *urbis Episcopus* fuit, ad hunc *Paulum* qui sedi præfet, infeliciter, vel ipsis iudicibus, schismate vigesies quater tentata est. Ut nihil dicam de multis & magnis in religione quæstionibus, de quibus etiam nunc inter se digladiantur: nihil de Iesuitarum & Secularium, ut vocant, contentionibus, quæ paucis ab hinc annis exarserint: nihil de recentissimo hoc omnium, inter *Pontificem & Venetos* dissidio: quod ita soplitum est, ut facile possit recrudescere. Et audentisti nobis lites objicere, qui ad firmandum in religione consensum, sanam & celebrem fidei confessionem edidimus, & cum alijs Ecclesijs, quamvis non nihil à nobis in ritibus et disciplina differentibus, fraternalm concordiam retinemus?

retinemus? Non est, mihi credite, cur quemquam, quæ aut nobis cum illis, aut quæ inter nos sunt lites conturbent. Si Angeli, (ut apud *Danielēm* legitur) non dico reprobū, sed electi, (sic enim veteres locum edisserunt) nondum de voluntate Dei certiores facti, inter se dissenserunt; quid mirum si homines, infirmitate circundati, si *Paulus & Barnabas*, quantumuis excellentes viri, in quæstione, quæ sine fidei periculo controuerti poterat, inter se velintentur?

Verum ut subinde accidat non verborum parua sed rerum magna dissensio, non tamen propterea oportet animos despondere, aut in veritate inuestiganda segnescere: Nam genus hoc scandali Scriptura prædixit, & contra omnes offendiones, seu à doctrina, seu à moribus profectas, præmonitos atq; adeò præmunitos esse voluit: *Hac prædixi*, inquit *Christus*, ne scandalizemini; vnde illud *Cypriani*, *Non sunt hæc vobis scandala, sed prælia*. Evidem ille cuius nuper memini *Themistius*, in ea quam habuit ad Imperatorem oratione ait, *Deum, sectarum varietate, latius innotescere, & ruelle gloriam suam hoc modo disseminare*. Quod non facile dixerim: Illud licet affirmare, Deum,

*Dan. cap. 10.
vers. 13. 14.
C. 21.*

Iob. 16.1.

*Socr. ubi su-
pra.*

postquam exurgunt de fide quæstiones, velle nobis veternum & pigritiam excutere; velle stertentes & torpentes expergefaceret; velle experiri, qua simus erga persequentes charitate, erga contradicentes lenitate, erga errantes cura & sedulitate: num Ministri greges pascant seduli, num pro fratribus sint solliciti; Num Ecclesijs præfeti disciplinam clementer, & si opus est, fortiter administrent.

Hæc à nobis Deus exposcit: Quare Patres & Fratres, (lubet enim vos appellare) quantum in vobis est, cum omnibus pacem habete: nascentes in religione controuersias, si fieri potest, in herba sapienter opprimite: si inuitis & reluctantibus vobis consenuerint, si altiores radices egerint, eradicate: si non potestis, tolerate: futuram olim messem, quæ vbi aduenerit, Zizania comburentur, patienter expectate. Interea quod vestrum est, viriliter agite, infirmos in fide sustentate, jacentes erigite, singulis quæ potestis, scribendo, dicendo, monendo, consolando, subuenite: difficillimo Ecclesiæ tempore, ingenij, prudentiæ, virtutis vestræ lumen ostendite. Et (quod inculco) & vobis, & alijs, à scandalis cauete. Hæc verbo monuisse sufficerit. Dicitum est
vtcunque

vtcunque de personis : ad rem, de qua contenderint, veniamus.

*Barnabas, Marcum, vt itineris comitem assumendum censet : Paulus contrà. Quæstio sanè probabilis, quæ magnam dicendi & differendi segetem illis subministravit : quam cuius facile fuit, quantò magis *Paulo & Barnabæ*, non modò vberrimis ingenijs, sed omnibus Spiritus sancti donis affluentibus, in utramque partem disputare, & veris milibus vestire & ornare sententij. Nec dubito quin multa vtrinque allata & refutata fuerint, sed qualia beatus *Lucas* omisit ; vt liceat magis diuinare, quām rationum momenta, quibus in causa vñi sunt, pro certo iudicare. *Barnabæ* fortassis in mentem venit, grauissimus ille diui *Petri* lapsus ; qui tamen postquam tanti sceleris maculam lachrymis eluerat, & trinam negationem trina confessione deleuerat, non modò receptus est in gratiam, & in integrum restitutus, sed reliquis prælatus Apostolis, & auctus dignitate. Primatum *Petro* super omnes Ecclesias tribuunt Pontificij : Quantò reætius *Cyprianus* ? Hoc vtrique erant alij Apostoli, quod Petrus : pari consortio prædicti honoris & potestatis. Nec tamen illud obstat, quo minus primus*

Rom. 5.20.

primus in coetu verba faceret, apostolicos conuentus & indiceret & dimitteret, reliquis ordine praeiret : & hic qualisunque honos *Petro* delatus est, tum ob aetatis reuerentiam, tum ob donorum excellentiam, tum vt *Christus Petro* peculiari beneficio, scrupulum omnem eximeret, & de remisso peccato prorsus satisfaceret. Ut verè à negatore illo dici posset, *Vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia.* Aetum est itaque cum illo misericorditer : Quid ni etiam cum *Marco* ageretur ? Non ille *Christum* disertè abnegauerat, non periurij scelere se deuinixerat, tantum imbecillitatis suæ conscius, & veritus ne in acie succumberet, se proripuit, in umbra abditus delituit ; verum mox facti poenitens, & suam denuò spondens operam, à *Paulo* repellitur. Durius id visum *Barnabe*, & à *Christianæ* mansuetudine alienum. Quid enim ? Nunquid non vieti bella, naufragi maria repetunt ? Non *Petrus* post accepta veniam fortiter dimicauit ? Non mortis supplicium pro fide libentissime subiit ? Ut alios prætereat multos taceam, qui primò, persecutiois tempestate prostrati, dein diuina virtute resuscitati, prælium redintegrarint, ereptas sibi penè de manibus coronas recuperauerint, insignes

insignes de fidei hostibus triumphos reportarint? Hunc exitum *Petrus* & alij habuere; prima congressione victi, post, victorijs gloriofissimi. Et cur de *Marco* desperetur? Nunquid qui cadit, non adjiciet ut resurgat? Hæc & id genus multa pro *Barnaba* & contra *Paulum* afferri poterant.

Sed & *Paulus* habebat quod iustæ seueritati posset obtendere. Erat vir ille, quantum ex literis, ex scriptis eius conjicio, omnium mansuetissimus. Incestuosum cœtu ejici iubet: sed postquam satis castigatus videbatur, monet ut ignoscant, foueant, consolentur, ne abundantiori tristitia absorberetur. *Onesimum* quem in vinculis genuit, quo studio, quanto affectu, *Philemoni* commendet, ne verbis quidem exprimi potest. Quid? quod omnium scanda la in se transtulerit, omnium infirmitates suis pensarit & portarit humeris, omnium inducerit personas, non simulatione fallaciam, sed compassionem misericordiam: factus Iudeus Iudeus, infirmis infirmus, omnia omnibus, ut aliquos lucrifaceret. Percurrite Epistolas, legite hortationes, salutationes, obtestationes, deprecationes, consolationes, increpationes, quas crebras interserit, sed lenes admodum &

¹ Cor. 5.

² Cor. 2.

Epist. ad Philemonem.

¹ Cor. 9.

Rom. 9.3.

Christiano melle circumlitas. Illud verò quale, quòd incredibili ardore inflammatus, & supra Christianam charitatem euectus, optarit Anathema esse pro fratribus, & se pro aliorum salute, non morti tantùm, vt *Decius*, sed & ternæ quodammodo damnationi deuouerit? Quid? Näm hæc rusticatis, num morositatis sunt indicia? Non opinor. Cur igitur durius ab eo *Marcus* accipitur? Disciplinæ, vt arbitror, consulendum censuit. Diccam pleniùs, etiam planiùs. *Barnabas* assertor misericordiæ, *Paulus* disciplinæ. Ille metuens ne *Marcus* reiectus inhumaniter, desperatione frangeretur, infirmitati succurendum putauit. Iste, ne qui cœlestis militiae sacramento obligati forent, fidem Deo datam falllerent, à Dei castris turpiter recederent; exemplo fanciendam disciplinam existimauit. Alteri vniuersa illa Scripturarum series, quæ de fouendis & colligendis fratribus loquuntur, in speciem fauere; alteri, quæ de tollendis scandalis, & sceleribus puniendis, videbantur militare. Itaque habebat vterque quod non sine probabili ratione sequeretur. Nec tamen Scripturas quisquam inter se dissidere putet. Nam vt *Paulus* & *Barnabas* dissentiant, Scripturæ

turæ non pugnât: Sed & disciplinæ cum misericordia bene conuenit: quæ & potest, & debet sic exerceri, vt tamen Christianæ mansuetudini nihil detrahatur : Et ita vicissim clementia prô temporum & personarum ratione dispensari, vt disciplina seruetur. Si in corripendis fratribus, inhumani & rigidi, si in expetendis poenis crudeles & nimij simus, disciplinâ in carnificinam versâ : si ad scandala, quæ subinde pullulant, conniuemus, si flagitia impunita dimittimus, Ecclesia in pororum haram, spiritus Sancti templum, in Satanæ tugurium breui degenerabit. Et proinde disciplinæ seueritas lenitate condienda est, ne fratres nimia asperitate exulcerentur : Et mansuetudo cum seueritate miscenda, ne facilitate nimia corrumpantur.

Certè in via vulnerato & semimortuo, à bono illo Samaritano, non modò oleum lene infunditur, sed & vini austерitate mordetur. Et reposita est in arca, cum virga Moys, Mana : vt virga distictionis mitigetur Mannâ dulcedinis. Quid verò Psaltes ? Virga, inquit, *pedumque consolata sunt* : Virga erigimur, baculo pastorali sustentamur. *Gregorius* verò sic : *Pietas rectorem plebis matrem, disciplina patrem*

Luc. 10.34.

Hebr. 9.4.

Psal. 23.4.

patrem exhibeat. Nullum itaque, vt dixi, in Scripturis dissidium : sed nec disciplina in hac causa pugnat cum clementia : soli *Paulus & Barnabas* conflictantur.

Quærat fortasse quispiam, vter è duobus re-
ctius? vter praxi, quæ pòst in Ecclesia secura-
est, congruentius? Quod haud scio, an sine
magna temeritate definiri possit. Canones
quidem Apostatas, qualis hic *Marcus* fuit, non
à fide, vt *Iulianus*, sed à munere duntaxat &
vocatione, infames esse voluerunt: à capessen-
dis honoribus, quoad in turpi defectione per-
fisterent, secluserunt: & nisi moniti, intra cer-
tum tempus, ad intermissionem vel potius remis-
sam militiam remigrarent, deponendos, cleri-
cali dignitate priuandos, etiam seculari bra-
chio tradendos censuerunt. Quantum autem
temporis interfluxerit, inter *Marci* discessum
& redditum ad *Paulum & Barnabam*, suos in fi-
de committones, mihi nondum constare po-
tuit. Sed contrà objici potest, & quidem iure,
Ecclesiā pro sua mansuetudine consueisse lap-
sis, seu errore, vt *Hymenaeus & Philetus*, seu ti-
more, vt *Marcus & Petrus*, post factam exo-
mologesim, non modò ignoscere, sed cum eo
quem quisque naatus erat in Ecclesia gradu,
suscipere,

fuscipere, atque adeò in pristinum locum statumque reponere, ut multis in locis indicat *Augustinus*. Quanquam in recipiendis lapsis discrimen habebatur: alij serius, alij citius, pro delicti qualitate, tum ad Ecclesiarum communio nem, tum ad ecclesiasticā dignitatem sunt admissi. Erant, qui sanguine perfecutione, diis sacrificarant: quos *Sacrificatos*: Erant, qui ne ad sacrilegos ritus, vel ad abnegandam fidem convergentur, Magistratibus supplices libellos, immo & nummos obtulerunt: quos vulgo dixerunt *Libellatores*. Ex ipsis Sacrificatis, non omnes pari scelere tenebantur: Alij non prius quam grauissimis tormentis essent excruciati, & membris omnibus saucij: Alij nullo impellente, insita leuitate, velut stellæ de Cœlo ceciderunt. Per multum verò, vel ad minuendam, vel ad accumulandā culpam interest, quia mdi quis restiterit, quam facile per sequentibus cesserit. Negavit, ut dictum est, *Petrus*, &c, quod scelus auger, interrogatus de Christo, non à iudice, sed à muliere: Non subiectus ignibus, vt Martyres, sed stans ad ignem molliter, vt se à frigoris injuria, quod tum erat intentius, tueretur. Illud de scelere non nihil minuit, quod in aula Pontificis, quod

Iob. 2.4.

circumstrepentibus Sacerdotū famulis, quōd
 puella, præter sexus verecundiam callida
 nimis, cruenta quæstione proposita, vitæ
 ipsius insidias strueret : quæ quanquam
 pro *Christo* contemnenda, mors non modò
 oppetenda, sed appetenda foret ; non mirum
 tamen, si adhuc carnalis, sibi metueret, & pe-
 riculum quoquo modo declinaret. Nam vt
 reuerendissimi Præfulis verbis utar, ex ore vel
 maximè mendacis, illa maximæ veritatis sen-
 tentia prodijt, *Pellem propelle, & quicquid est,*
yir daturus est pro vita. Illud verò *Quicquid,*
 vt homines sunt, vt mentem habent, cultum
 numinis, & quicquid est præterea complecti-
 tur. Itaque in *Petri* peccato mortis metus in-
 teruenit, saltem persécutionum : quem *Mar-
 cus* non nisi absurdè admodum, turpissimæ
 fugæ potuit prætexere. Nondum hostem vi-
 derat ; nullus adhuc belli strepitus : non dico
 vulnere, sed ne verbo quidem, ob fidem vio-
 latus fuerat : Et qualis in acie futurus erat,
 qui priusquam hostem aspiceret, in pedes se
 conjicit ? Hæc animi mollicies effecit, vt
Paulus *Marcum* non arcendum penitus ab
 hoc munere, sed ad tempus differendum pu-
 taret, tantisper dum tyrocinij dedecus, quod
 in-

infelicitate cesserat, egregio aliquo & memorabili facinore abstergeret; priorem desidiam noua & insolita virtute compensaret; aut saltem tum diuturniori, tum insigniori penitentiâ, se dignum quem amiserat, loco ostenderet. Et quidem ut ingenuè fatear, in *Pauli* sententiam magis propendo; sed nihil definio: *Quis enim ego sum, qui inter Apostolos arbitrisse deam, & de re apud illos controvrsa sententiam feram?* Non est hoc paruitatis meæ, ne pudoris quidem.

Illud audeo dicere, acriores in causa fuisse, quæ leuius transfigi poterat. *Exacerbati sunt* (inquit *Lucas:*) Græcè sic legitur, ἐγένετο δὲ παρεξυστὸς, quod ad verbum sic reddi potest, *Tunc facta est exacerbatio.* Porro Paroxysmus hoc loco, non quamlibet denotat exacerbationem, sed eam quæ exgrotantibus solet accidere, (Medici quidem morborum intermittentium accessum seu periodum, paroxysmum vocant,) quo etiam sensu, ut saniores aduertunt interpretes, à *Luca* accipitur. Ex quo etiam intelligi datur, *Paulum & Barnabam* vehementer fuisse perturbatos: non aliter affectos, quam qui morbo acutiore, putre febre, aut phrenitide vexantur. Nec tam corporis, sed

*Instit. lib. 6.
cap. 17.*

sed mentis ægritudo fuit : At qualis, quod morbi genus ? Iræ, vt mitissimè dicam, morbus fuit : quam Stoici inter mentis morbos censem, nec sanare, sed extirpare iubent. Melius Peripatetici, qui ut ille à Natura datam afferunt, vt velut gladium suo tempore exeramus : Neminem esse qui eam animo prorsus possit exuere ; ne debet quidem : satis esse si vis eius mature retundatur, si velut effrenis equus, suis quibusdam frænis & lupatis coercedatur. Utrosque redarguit *Lactantius*, qui nec vt illi, Iram execandam, nec vt isti frænandam, sed tantum in rectum dirigendam ait. *Animorum* siquidem concitationes iuncto currui similes sunt : in quo rectè moderando, summum rectoris officium est, vt viam nouerit : quam si teneat, licet concitatè ierit, non offendet : Si autem paululum aberrauerit, quamvis leniter & placide eat, aut per confragosa vexabitur, aut per precipita labetur, aut certè quò non est opus, deferetur. Hæc ille. Secundum quam disertissimi viri sententiam, ira quanto concitator, tanto, si in rectum feratur, laudabilior. Ut vt est, plurimum prodest hic affectus, si quis vti nouerit.

I Sam. 11.

*Gileadite à Nabasb Ammonita oppressi,
pacem*

pacem petunt : quam concedit ille quidem, verum sub iniquissima & superbissima condizione, nimis ut quisque dextrum oculum sibi effodi pateretur. Hoc vbi *Saul* Rex audijt, irruente super eum Dei spiritu, totus excanduit, collecto exercitu cum hostibus conflixit, quos & insigni prælio superauit. Ut non sine causa dictum sit, *Iram Cotem esse Fortitudinis*. Addo & Iustitiae. Nam venit olim ad *Dauidem Nathan*, cui scelus, quod ipse perpetrauerat, sub aliena persona proponit : Ait vnus ciuitatis duos fuisse homines, alterum diuitem, alterum pauperem : diuitem armantis & gregibus abundasse : pauperi vnicam duntaxat agnam fuisse, quam in mensa ipsius aleret, quæ panem vna ederet, de poculo biberet, quæ in sinu cubaret, quam denique ut filiolam suam amplectetur : diuitem, superueniente & in ædes suas diuertente viatore, gregi suo pepercisse, accepisse agnam pauperis; & ipsam apparasse viatori. *Dauid* qui narranti auscultauit, rei quam gestam putabat, indignitate permotus, incaluit : Diuitem mortis filium pronunciauit, edixit insuper, ut pro ablata, quadruplum dependeret. Iusta quidem sententia, sed quam ira percitus dictauit.

D

Nec

2 Sam. 12.

2 Cor.7.11.

Nec publicæ modò iustitiae, sed & priuatae, id est, Pœnitentia seruit hic affectus: quam qui rectè egerit, næ ille de se supplicium sumpserit, & lasciuientem carnem frequentibus vigilijs, & inediâ subiugauerit. Et quidem *Paulus* inter Pœnitentia fructus *Vindictam* disertè nominat: quam à pio mentis dolore profectam ait: addo & hoc, animi ardore: Nam & *Indignationis* eodem loco meminit: porrò, indignatio ab ira. Sed & *Hieremias* Propheta summam in sceleribus securitatem deplorat, Neminem fuisse, quem malitiæ pœniteret, qui in se reuerlus diceret, Quid feci? Quid commerui? Quo miser suppicio dignus? Quali & quam diuturno dolore conterendus? Quibus, quæ admisi sclera, lachrymis & ieunijs expianda? Qua demum animaduersione in corpore, in carne vindicanda? Nemo (inquam) erat, qui istud apud se diceret: propterea autem nemo dicit, quia nemo vitijs irascitur, nemo stomachatur, nemo pro scelerum atrocitate sibi indignatur. Non itaque omnis Ira Morbus, imò multis Medicina morbis.

Possem

Possem plura, sed quorsum? Verendum est scilicet, ne instigante nemine flaccescat in vobis hic animi motus: ad quem omnes naturâ propensiores sumus. Vellem equidem, quantum nostra fert facultas, quæ planè nulla est, sanctiorem in vobis iram accendere: vitiosam & morbidam, quæ omnino mentes occupauit, lenire, & si fieri possit, radicitùs cuellere. Praeclarè *Lactantius*, *Non est irasci vitium, sed iracundum esse*. Id est, contraquām ratio iubet, concitari. Pessima hæc ira est, & diligenter nobis præcauenda: & si quando incautis obrepserit, celerrimè cohibenda: Nam *Ira viri* (inquit *Iacobus*) non operatur iustitiam Dei. Pulchre non dixit simpliciter *Ira*, nouerat enim scriptum, *Irascimini & nolite peccare*; sed adiecit, *Ira viri*: turbidus nimirūm & incompositus animi motus, verè mentis morbus, & cùm ad summum peruerterit, tum rationi, tum religioni inimicissimus. Sunt qui phrenesin esse putant, nec immerito. Quid enim, flagrante paroxysmo, inter iratos & insanos interest? Quorum torua facies, tristis frons, incessus præceps, inquietæ manus, color fœdus;

Iacob. 1, 20.

Eph. 4, 26.

eadem omnia irascentium quæ furentium indicia. Hac phrenesi correptus *Lamech*, virum (in quo etiam gloriatus est) interfecit: hac *Herodes* omnes in *Bethleem* bimulos sustulit, vel ut regno amens prospiceret, vel ut iram, quam ipsi Magi commouerant, crudeliter effunderet. Verum longum esset dicere, quas hominum strages hic paroxysmus fecerit, quantis orbem funeribus cruentauerit: quæ & seculares historiæ passim personant, & poetarum in primis tragœdiæ tonant. Nos ab istis supersedentes, à nostris paucula & parcè admodum desumemus.

Valentinianus Imperator, cùm *Sauromatis*, qui imperij Romani fines vastauerant, bellum inferret, & illi copijs impares per legatos pacem poscerent; ubi sordidos, pannisq; obsitos vidi, quæsiuit an omnes *Sauromatae* tali habitu incederent: postquam responsum est, primarios gentis viros aduentasse; hæc secum ingenti boatu, *O infælicem, me imperante, Romam*: *Quam rudes, inopes, inculti, barbari, omnibus vita præfidijs destituti, Sauromatae, bello ausint laceſſere!* Sic autem distendit nervos, ut ruptis venis, sanguis proflueret, & cruento se ipsum obrueret suo. Quosdam præ gaudio,

gaudio, etiam præ dolore mortuos legimus : hic in ipso iræ paroxysmo subito expirauit. At vni sibi tantum hæc ira nocuit. *Theodosius* verò pluribus ; Qui ob magistratus aliquot, à *Theffalonicensibus* affectos contumeliâ, in promiscuam, & magna ex parte innocuam multitudine in militem immisit, & septem millia hominum, nullo sexus aut ætatis seruato discrimine, contrucidauit : Tantum in pio aliqui Principe, hic iræ paroxysmus potuit. Sed Reges isti fuere, quorum ira formidabilis. Quid verò priuati ? quid literati ? quid sacris ordinibus initiati ? quorum cogitationes omnes, non belli & armorum, sed pacis & togæ sociæ. Quid, inquam, isti, aut quantulum in ira possunt ? Nunquid non contemnendus in nobis hic iræ impetus ? Imò vel maximè per timescendus ; magis, mihi credite, in togatis, quam in armatis metuendus. Non est vestrum (doctissimi viri) militem conscribere, non exercitus ducere, non ferro decernere : Sed sunt tamen sua quædam scholasticorum bella ; & vt ille ait, horrida bella. At quibus geruntur armis ? Non manu, sed lingua, impotenti telo, imò omnium potentissimo ; nam *Linguam*, inquit *Jacobus*, *nemo*

Iacob. 3.8.

domare potest. Non gladio, sed stylo: qui quæ est vel subtilitate, vel celeritate, maximos orbis monarchas in bella impulit: orbem discordijs & tumultibus implicauit: non lanceis sed libris; in quibus quantū, Deum immortalē! acerbitas & virulentia? Origo litium, secundū *Salomonem*, superbia. Ex hoc fonte contentiones oriuntur: quæ postquam longius progressæ fuerint, factio[n]es pariant: istæ sibi vires paulatim acquirunt, & tandem in odium prorumpunt implacabile: Nam paucos admodum inuenias, qui suam sententiam placidè velint defendere, aut aliter sentientem sine contumeliat refellere. De *Epicuro* refert *Cicero*, quòd *Aristotelem* contumeliosissimè vexarit: *Phædoni Socratico* turpissimè maledixerit; *Metrodori* sodalis sui fratrem *Timocratem*, quia nescio quid in philosophia dissentiret, totis voluminibus conciderit: in *Democritum* ipsum quem secutus est, fuerit ingratus: *Nausiphanem* magistrum suum, à quo nihil didicerat, tam male accepit. De *Zenone* verò quòd *Socratem* scurrā Atticum, *Chrysippum* *Chesippum* vocaret: *Apollodorum Syllum* & cæteros maledictis figeret.

Denat. Deor.
lib. I.

Atque

Atque utinam hic morbus intra Epicureorum hortulos, & Stoicorum porticus consistet; & non ad Academias quoq; perinanaret. Sed scholas iampridem paroxysmus iste peruerasit: in quibus (liceat quæso bona cum venia vestra dicere,) plus iurgiorum quam argumentorum: verba in pugnis, syllogismi in calcibus. Agè vero, detur aliquid adolescentiæ: At homines nō dico philosophos, sed theologos, quorum summam in verbis, & omni vita moderationem esse oportuit, in religionis causa debacchari, & irā atque odio, pessimis consultoribus transuersos agi, & reprehendendum est, & dolendum. Non sic in religione controversiæ terminantur: potius exuscitantur. Nam *fermo durus suscitat furores*: *Rеспonso mollis frangit iram*. Hæc Salomonis sententia fuit: quam usus comprobavit. Gedeon Deo duce, contra Madianitas arma cepit; quos & diuino auxilio feliciter profligauit: Huic de prælio reuertenti, accurrit Ephraimite, rati admodum, quod ipsi inscijs, contra hostem pugnasset, & armis illam vlturicontum liam: Quos ferocientes, & bellum minitantes, sic affatus est: *Nonne racemationes Ephraimiarum meliores sunt vindemijs Abiezitarum?*

*Pron. 15.1.**Indic. 7.**Indic. 8.2.*

His

His dictis plebs acquieuit, & placidè se domum, citra cuiusquam iniuriam recepit.

Indic. 12.

Quanto inconsideratiùs postea ab *Ephraimitis* factum est? Qui *Gileaditas* odioſo nomine perfugas appellarunt: Quo illi conuictio, ita ſunt irritati, ut ſumptis vtrinq; armis, ingens pugna exorta ſit, in qua *Ephraimitarū* quadraginta millia ceciderunt. Tantam in vtramque partem vim verba habent, vel ad excitanda, vel ad reſtinguenda animorum incendia.

Hieronymus.

Hac lingua impetigine inprimis laborant Pontificij, quidam præſertim: à quibus indies eduntur libri certè prolixi, ſed quibus ſi criminationes, calumnias, paralogismos, conuicia, mendacia, & id genus ornamēta demperiferis; ſpaciosa illa volumina, in paucissima folia contrahantur. Sed & prodijt ante annos aliquot, *Martinus* quidem *Marprælatus*; qui nec ætati, nec dignitati, nec innocentiae cuiusquam pepercere: qui patres, fratres, clarissimos Ecclesiæ præſules, criminibus non veris, (quod tamen fuit ſet per absurdum) ſed fictis onerauit. *Quis* (inquit ille) *in disputacione ſectarum, turpitudinem illi, contra quem diſputauerat, obiecit?* Aut nunquid neceſſe ut rem tribunalem

tribunalē in Ecclesiasticis tractatibus ventilemus? Non sic *Paulus* & *Barnabas*, quamvis exacerbati admodūm, decertarunt. Evidem non ambigo, quin vrgente morbo, & in ipso paroxysmo, humanitūs aliquid passi fuerint: sed neque dubitandum est, quin morā interpositā, hic ardor refrixerit, omnisque irarum impetus resederit. *Paulus* quidem postea, crebram & perhonorificam *Barnabae* mentionem in literis facit: Cui *Barnabas* vicissim (neque enim aliter de tali viro suspicari fas est) mutuum honorem rependit. Aut itaque salua charitate (quod magis arbitror,) litigarunt: aut deposita similitate, in gratiam quamprimum redierunt. Idque ex contextu facile colligi potest. Nam acutissimus quisque morbus breuissimus esse solet: aut finietur, aut finiet. Ut itaque paroxysmus iste vehementior furerit, tamen citò deferbuit. At quosdam affligunt symptomata, non modò doloris gravitate, sed & duratione, acerbissima. *Gravitas est lapidi* (inquit *Salomon*) *& pondus arena*; *sed stulti indignatio maior est duobus illis*. Quibus ille verbis *Ira* non magnitudinem modò, sed diurnitatem exprimere voluit: quam & *Plautus* in acerbioribus naturis

Pron. 27.3.

E adumbravit:

adumbravit : *Quibus si benefeceris, gratias referunt plumeas : si vel leuiter offendenteris, iras gerunt plumbeas* : plumbeas quidem pondere, æternas tempore.

Quid igitur ? Non licebit, vbi res postulat, habenas stylo laxare ? non dicendo, non scribendo efferuescere ? non iusto dolori indulgere ? non eorum qui religioni insidiantur, perfidiam expandere ? non astutiam & improbitatem exagitare ? Evidem licere arbitror. *Paulus Galatas* stultos & insensatos vocat. *Christus contra Scribas & Phariseos* fulminat. Et haec quidem nemo non in huius morbi defensione adducit.

Sed animaduertendum est, fratres, non omnia omnibus conuenire. Apostoli à Samaritanis reiekti, ignem super eos de cælo accersitum volunt : *Eliam* sine dubio peruersè imitati ; à cuius spiritu vel *Christo* teste, absuerunt longissime. Psalmus centesimus nonus ex diris & imprecationibus constat ferè totus : quas non est existimandum Prophetā præcipitanter fusisse : sed diuino afflatum spiritu, cecinisse. Has qui imitando vellet exprimere, & quod Franciscanus quidam facere solebat, in certam & singularē aliquam personā intorquere, non ridiculus, sed impius haberetur. Non igitur quicquid

Galat. 3.1.

Math. 23.

Luc. 9.54.

2 Reg. 1.10.

quid Prophetis in scelerū reprehensione licuit, id omnibus licet : sed nec vlli in omni causa licet. Nam vt necesse sit interdū grauius obiurgare, & quod medici solent in difficilioribus morbis, ad vrendū & secandū accedere; sic & prudentiæ fuerit, ad leuiora quædā conniuere, aut saltem mitius reprehendere. Ut criminum, sic personarū ratio habenda est. *Seniorem* (*inquit Paulus*) *ne increpato: sed hortare ut patrem.* Si ætati nonnihil tribuendum est, quid autho-ritati? quid illustribus in Ecclesia, in Academia, in Rep. viris? quos Deus sacros nobis & inuiolabiles esse iussit: quorum non saluti modò & incolumenti, sed honori & existimatio-ni summa religione cautum voluit. Scriptum est enim, *Non maledices Principi.* Scio Paulum non modò *Barnabe*, sed & *Petro*, quem colu-nis annumerat, quia reprehensibilis erat, *Antiochia* in os restitisse: magna (vt decuit) liber-tate; sed sine vlla acerbitate. Idem *Elymam* ve-hementissimè, & quanta potuit verborum vi perculit: nec linguam tantum contra imposto-rem exacuit; sed & gladium distinxit, aposto-lica potestate perstrinxit: ad tempus coecitate damnauit. Sic enim 13. A&orum legitur: *O plene omni dolo, & ad quoduis scelus facilitate,*

1 Tim. 5, 1.

Verse 10.)

fili diaboli, hostis omnis iustitiae. Mitto cætera.
Multum igitur interest quis quem exagites.

Videndum est etiam quo quisque animo
in proximum inuehatur. Multi irâ præcipites
feruntur, suas iniurias maledictis persequen-
te, non sine damno & dedecore proximo-
rum: quorum famam aut mentiendo lœdunt;
aut deridendo & subsannando, honori eo-
rum labem aspergunt. Sunt qui in arguen-
dis sceleribus, *Urbanitatis* laudem captant:
quam dum aſſequi cupiunt, in *Dicacitatis*
crimen incident: quod est frequentissimum.
Longè aliter *Christus*: qui Scribas & Phari-
ſaos fortiter increpauit: Sed quid? Num vt
contumeliam faceret? Imò vt in fæcibus de-
fixos excitaret: & à sceleribus, ad virtutis stu-
dium traduceret. Hic nobis, si quid acerbius
dicendum erit, finis esto: fratrum nimirum
emendatio. Denique meminiſſe oportet il-
lius sententia; *Quaecunque volueritis ut faciant
vobis homines, ita & vos facite eis.* Quibus
Saluator verbis, vt Hieronymus obſeruat, toti-
us iustitiae breuiarium complexus est. Ad
hanc regulam qui attenderit, næ ille mo-
dum non exceſſerit: sed eam inprimis
mediocritatem feruauerit, quæ Christianæ
charitati,

Math.7.12.

charitati, & fraternæ correptioni accommo-
datissima censembitur.

Dictum est, quamvis breuiter, quatenus li-
ceat exardescere : & eos quos contra aut dici-
mus, aut scribimus, stylo pungere, & si opus
est, perforare. Nec tamen vel ex dimidia par-
te, regulas, quæ h̄ic adhibendæ sunt, attuli-
mus. Sed cum animaduertere in suauissimis
ingenijs, dixeram penè *Paulis & Barnabis*, in
ardore contentionis non nihil excidere ; quoſ-
dam non alijs modò, sed sibi, pietatis specie
imponere ; & multò longius effterri & expati-
ari, quam Christianæ modestiæ limites pati-
antur : hanc quam passim sibi sumunt liber-
tatem, paucis coarctandam, & suis quibusdam
terminis circumscribendam censui.

Sed nondum ad exitum litis peruentum
est, ad quem mea nunc festinat oratio : ita
tamen ut perhorrescat. Nam, non modò *ex-
acerbatos tradit Lucas* ; sed *ita ut separarentur*.
Itane verò ? Tantænè animis cœlestibus iræ ?
Multum erat, tales præsertim, verbis conten-
disse : quid à verbis ad verbera, ad vulnera
proruuisse ? At nusquam h̄ic legitur, nusquam
quidem. At quid si hoc quod ab Euangeli-
sta narratur, multò grauius sit, quam si, non

dico linguas , sed mutuas contra se inuicem
armassent manus ? Ambo gente , mente ,
munere , & (quod præcipuum) spiritu di-
stante , coniuncti : ambo innumeris terrâ
marique periculis perfuncti : ambo labo-
rum,dolorum, persecutionum socij, tristi dis-
fido diuelluntur. O fallacē & fragilem, vel
in sanctissimis quibusque concordiam ! quam
infelix contentio tam facile dissoluit : quos
tantis officiorum & necessitudinum nexibus
colligatos , hic iræ paroxysmus distrahit.
Quid ? nulla præterea dirimendæ litis ratio
fuit ? A equum quidem fuerat, *Barnabam* cef-
fisse gentium Apostolo ; quem vt patrem
in *Christo* reueritum , quem vt fidissimum
comitem , per omnia maria secutum , imò
vt peritissimo duci obsequutum oportuit. Ve-
rūm vt fuerit ille pertinacior ; poterat *Paulus*
de iure suo recessisse : publicam Ecclesiæ cau-
sam, priuatæ dissensiōni prætulisse : postquā
Barnabe consilium displicere sibi ostenderat,
& rationes quibus in causa niteretur protu-
lerat ; culpam hanc omnem , si non *Mar-
co*, at saltem Ecclesiæ paci condonasse. Quid
enim ? Non intelligitis *Paule* & *Barnaba*,
quanto cum scandalo futura sit hæc Sepa-
ratio ?

ratio? Quid fratres imbecilli, quid præfrat-
tiores Iudai sentient? Quid inimici Eccle-
siae, qui omnem ad maledicendum ansam
arripiunt? Debuerant quidem ista tum illis
fuisse cogitata. Sed non est mirum, aures irâ
præoccupatas, (si tamen fas est, de talibus di-
cere) ad rationis, ad religionis, ad æquitatis
voces obsurduisse.

Hic litis exitus fuit, lugubris quidem, sed Deo sic disponete, qui solus nouit ex malis bona elicere, qui lucem ex tenebris facit splendescere, salutaris. Nam Barnabas asumpto Marco Cyprum nauigauit : Paulus per Ciliciam iter fecit. Inde factum est, ut Euangelij doctrina, in plures simul locos spargeretur. Voluit olim ad Thessalonicenses venisse Paulus : sed volenti, ut ait, Satan obstitit : Cui solenne est præclaris conatibus morā injicere ; Apostolos in munere currentes & incitatos, obiectis difficultatibus retardare. Nec dubium quin hic liti aut serendæ aut augendæ author fuerit : quam dum amplificare vellet, Euangeliū imprudens propagauit. Verum totū hoc non Satanae, non Paulo & Barnabe ; totum, inquā, Deo tribuendū est, qui solet ex viperæ carnibus, theriacā seu antidotū cōficere : peccatores

1 Thes. 2. 18.

peccatores Satanæ in interitum carnis, verūm
vt spiritus saluus sit, trādere ; & suis ipsum ar-
mis conficere : nefarias contra Ecclesiam
molitiones, in piorum commodum & salu-
tem conuertere. Constat itaque dissidium
hoc Ecclesiæ profuisse.

Marco verò priuatim profuit ; qui à *Barna-
ba* didicit, post poenitentiam veniæ locum es-
se : sed qualis tali culpæ poenitentia debere-
tur, à *Paulo* vtiliter intellexit. Sunt quibus
Marci peccatum non adeò graue videtur :
quem putat discessisse, vt matri religiosissimæ
viduæ, & annis confectæ ministraret. Ad-
dunt & illud, *In te omnis domus inclinata re-
cumbit*. Quibus audire mihi videor occinen-
tē *Hieronymum*, aut certè potius *Marco* : *Quid
facis in materna domo delicate miles?* Aut (quia
hic posterior fuit) *Paulum* : *Nemo qui militat,
seculi negotijs se implicat.* Imò Christum, *Qui*

2 Tim. 2.4.

Math. 10.37

*amat patrem aut matrem plus quam me, non est
me dignus.* Nemo matrem sic vt Christus di-
lexit : cui puer paruit : de cuius salute, etiam
tum cum cruci suffigeretur, sollicitus, ipsam
Joanni, quem præ alijs amauerat, commenda-
uit. Idem in nuptijs vini inopiam indicanti,
& miraculum petenti, respondit ; *Mulier, quid
mibi*

mibi & tibi? Credo, vt doceret, se matrem quam summa obseruantia coluit, in cœlesti negotio quod suo tempore obeundum fuit, non agnoscere: propinquitatem pietati cedere. Docuit hoc *Christus* in matre: docuit in adolescentे; qui iussus sequi, non planè imperiū detrectauit: sed petijt temporis usurā, donec defunctū patrem extulerat: & quod pietati in primis consentaneum videbatur, iusta persoluerat: At ne id quidem obtinere potuit. Non itaque affectus in matrem, *Barnabam* ab impietate in Deum excusauerit: Cuius dilectione omnes omnium charitates continentur: præ qua oportet *Natura* iura, si huic aduersantur, contemnere: & vel per calcitam matrem, si aliter non potest, citato gradu pergere. Si scelus est non sequi vocantem: quid, postquam nomē ei dederis, & in militiā ascriptus fueris, stationem relinquere, iniussu Imperatoris, ab acie discedere? Hoc *Marci* crimen fuit: quem *Paulus* tepentein & languentem excitauit: qui alto vulneri longam & diligentem medicinam adhibendam sensit: ne dum præproperè læthalē plagā operiret, visceribus inclusū virus serperet. Itaq; profuit *Marco*, & *Barnabe* lenitas, & *Pauli* severitas.

Iob. 2. 4.

Math. 8. 22.

Nobis verò, si quid sapimus, hoc dissidiū proderit. Nam si hic iræ paroxysmus *Barnabam* & *Paulum* dissociauit, quid nobis futurū est, nisi quoad fieri potest, omnē litibus & iurgijs auditū præcludimus : & Satanæ, ut leoni rugienti, & omnes schismatū & seditionum ciendarū oportunitates diligentissimè aucupanti, sedulò resistamus. Affectus nec rationi, nec religioni obedientes, regnum eius vel maximè promouent. Id quidem certū est, neminem ab Ecclesia exiisse, aut in hæresin incidiisse, qui nō priùs insigniter ægrotare cooperit, & animū habuerit, aut irâ, aut ambitione, aut prauo aliquo affectu præpeditū *Aerius* olim episcopatū petijt : quem cum adipisci non posset, discrimin inter Episcopos & presbyteros sustulit. Quia ipse alijs Episcopari non poterat, omnes ex æquo Episcopos esse voluit. Quid hominē ad hanc insaniā impulit ? Repulsæ dolor, Dedecus, hic iræ paroxysmus. *Nouatus* & ipse *Africana* Ecclesiæ presbyter, Cathedram Episcopalē ambiebat : sed spe depulsus, nouam in Ecclesiam opinionem inuexit ; lapsis in persecutione, quamuis postea resipiscentibus, & cum lachrymis & gemitu culpam deprecantibus, veniam denegauit. Quis non existimet istum

in

in alijs tam crudelē, seuerum in se extitisse iudicem : qui alijs nihil indulserit, sibi in primis inclem̄tiaē legem indixisse? At nihil minus. Nam bonus hic vir, patrem in vico, fame mortuum, insepultum abiecit : vxorem grāuidam calce percussit : atque adeò infantem vtero excussum interemit. Horum ille scele-
rum conscientiā exanimatus : & veritus ne de istis, coram Ecclesiā rationem reddere co-
geretur : vt Ecclesiæ iudicium anteuerteret,
ab Ecclesia prior descivit. Qualis hic quæso
paroxysmus fuit? Non quidem simplex, sed
mixtus, & ex multis conflatus morbis : Irā,
Ambitione, Metu, Desperatione. Quid alios
præterea referant hæresiarchas, qui ab Eccle-
siā deficientes, singuli singulas sectas condide-
rint? sed priùs morbo aliquo affecti : aut irā
incitati, aut superbiā elati, aut disciplinæ iugum
pertæsi, aut turpi lucro dediti, & auaritiā
corrupti, quam Ecclesiastes pessimam vocat
ægritudinem. Itaque muniendus est animus
contra noxiās cupiditates : Ante omnia vi-
dendum ne quid à vobis iracundè & impoten-
ter fiat : Adolescentibus præfertim, ne quis
ætatem vestram decipiāt : ne impetu magis
quam iudicio abripiāmini : ne ad factiones

contra Ecclesiam feruentes , magis partium studio, quām secundūm scientiam zelo, vos aggregetis : & ita deinceps vos litibus inuoluatis, vt postea, cum pœnitere cœperit, vix integrum vobis sit pedem referre, & sine inconstantia notā (quam quidam inaniter metuunt, sed metuunt tamen) ad meliorem transire sententiam. Sed & vestrum est, reuerendi patres, iuuentutis ardorem, sapientissimis vestris præceptis & consilijs temperare : ægrotos fratrum, imò filiorum vestrorum animos, non vt ille apud Comicum, vi & viā per uolgata patrum : sed lenitate, & ea qua potestis arte, tractare. Evidem quosdam Ecclesiæ iniquiores, Præsulum humanitas reuocauit : quosdam ab Ecclesia recessuros inhibuit : quos non literæ, non lectorio, nulla disputandi subtilitas, non legum authoritas, non causæ æquitas, non ipsa veritas potuit in officio continere. Itaque vellem vos *Barnabas* esse erga fratres; id est, ad ignoscendū faciles : adiunctâ tamen, vbi opus est, *Pauli* seueritate : quâ sublatâ, non Academia, non Ecclesia, non Respub. nulla demum societas, non dico florere, sed ne consistere quidem potest. Et id quidem suo loco oportuno ostendetur.

Sed

Sed primò Pontificijs occurrentum est, breuiter quidem, nam pluribus per tempus non licebit. Locus quidem se offert, vt mihi persuadeo, oportunus, & ducente istuc Scripturā, quæ præ manibus est, nullo modo negligendus. Illi nos ab Ecclesia auulos aiunt, & schismaticos passim vocant. Qui ab Ecclesia quidem Romana discessimus : verūm non ob priuatas inimicitias, sed ob publicas & non ferendas in Ecclesia corruptelas : Non ut *Barnabas à Paulo*, vt *Lottus ab Abrahamo* : sed sicut idem à *Sodomis* : vt *Israelite à Babylone*, è qua exire iussi : apud quam nullus manendi locus : nisi volumus idolorum fôrdibus, & contagione maculari. Nam quòd Ecclesiam ipsi suam magnificis præconijs efferunt, quòd orthodoxam asserunt, prorsus est otiosum. Olim quidem fuit : *Paulus* siquidem Romanæ Ecclesiæ fidem prædicat : quam seculis aliquot, magna ex parte integrum & inuiolatam conseruauerat. Non me latet, quanti *Hieronymus* illius Ecclesiæ communionē fecerit : quā honorifice *Damasum* vrbis Episcopū appellari: Verūm ab eo tempore Ecclesia Romana à spacio deflexit: & priscam illam integritatem, qua alijs Ecclesijs præluxerat, penitus amisit.

Certè si *Scipio*, vt refert *Augustinus*, Romanam Rempublicam, etiam tum cùm cæteris gentibus imperaret, perijisse affirmari, stantibus mœnibus, ruentibus moribus: Quid ni etiam Ecclesia Romana, quamuis opibus & externo splendore florentissima, iampridem perierit? saluis duntaxat prædijs & parietibus: collapsis planè moribus.

At enim quærunt qua viâ, qua vi, orbem & vrbem religio inuasit aliena? Quis primus quas illis affingimus hæreses, inuenerit? Sub quo Pontifice, aut Imperatore creuerint? Et alias præterea curiosè, vtinam piè, exquirunt circumstantias. Hic venit in mentem non infacetus cuiusdam iocus, cuius & meminit *Augustinus*: Qui cum ruisset in puteum, vbi aqua tanta erat, vt eum magis exciperet ne moreretur, quām suffocaret, ne loqueretur: aliis accessit, & eo viso, mirans: Quomodo, inquit, huc cecidisti? Cui ille, Obscro, cogita quomodo hinc mē liberes: non quomodo huc ceciderim, queras. Huic isti per quām dissimiles sunt. Constat enim Ecclesiam Romanam prolapsam: constat in erroris barathrum præcipitatam: Et quærunt tamen,

tamen, quando ceciderit: quomodo errauerit. At quomodo se expedire; quomodo à miserrimo, in quo nunc sunt statu, resurgere: quomodo afflictissimam Ecclesiam in suam priscam & auitam dignitatem vindicare possint, quod vel maxime ab illis elaboratum oportuit, in eo sunt omnium negligentissimi.

Sed ne videar subterfugere, & non audere manum conserere: vanillimæ quæstioni, sed paucis admodum, respondebo. Nam multis quid attinet? cui à nostris hominibus, totis voluminibus responsum est: præsertim à doctissimo Whitakero, olim in hac Academia professore regio: quæ & honoris causâ nomine: ad quem studiosos in hac quæstione allegandos sentio. Aut enim eadem dicemus ex superfluo: aut si noua voluerimus dicere: à præstantissimo ingenio prærepta sunt meliora. Liceat tamen Cræsi diuitijs teruncium adjicere; &, (quod facilimum semper fuit) inuentis addere. *Isaias* Propheta perditum Israæliticæ Ecclesiæ deflet statū. *Quomodo, inquit, ciuitas fidelis meretrix facta est? Vox est nō querentis, sed mirantis: ciuitatē quæ reliquis omnibus pietate præstitit, deformata esse: quæ radiabat ut aurum, facta viliorem luto platearum:*

quæ

Isa. i. 22.

Lib. I, cap. 7.

Canon de re-lapsis in pecca-tum ad mor-tem.

quæ fulgebat ut sydera, obfuscata, & ver-sam in carbonem. Sed nunquid mutationis initia, progreslus, incrementa tradit? quæ qui inuestigauerit, non facile deprehendet. At e-nim historici, qui inaurata calcaria, qui mi-nutias, si nouitatem saperent, non tacuere : si quid in religione mutatum inaudissent, fre-quentes memorassent. Sic Campianus. Audi igitur Campiane, quid historicus Socrates de hi-storicis scriptum reliquerit. Narrat ille, Con-stantinum in Niceno concilio, ab Acesio Nouati-anorum episcopo quæfisse, cur qui Orthodoxis in fide consentiret, se ab illorum communione segregaret? Cui ille multa de lapsis in perse-cutione, imperante Decio : dein obserua-tionem cuiusdam Canonis in medium abduxit ; & multa præterea in hanc sententiam : Tum Imperator, Tu scalam tibi Acesi erigit, & solus cœlum scandito. Hæc vbi Imperatoris verba Socrates recensuisset, subiungit : Hoc dictum ne-que Eusebius cognomento Pamphilus, nec quis-quam præterea literis prodidit. Vnde coniecturam facio, idem illis contigisse qui hoc silentio præter-miserunt, quod alijs plerisque, qui ad historiam scribendam omne suum studium & operam confe-runt : Nam isti non pauca missa faciunt, vel studio partium,

partium, quibus nimium fauent, adducti : vel ut certis hominibus gratificenter. Hæc Socrates. Bellarminus verò ait eos non modò omittere, sed multa in historijs mentiri atque fingere : Qui sic ecclesiastice historiæ fidem astruit, vt in grauissimis controuersijs, Zozomensi, Socratis, & aliorum præterea authoritatem in dubium vocet : & quibus potest imminuat rationibus. Plura qui volet, ipsum quem nominavi Whitakerum & alios, in primis verò Centuriatores consulat : qui in multis, mutacionum initia obseruarunt : & quo primum tempore, tum doctrinæ, tum disciplinæ facta sit inclinatio, luculenter ostenderunt. Et hæc quidem effecerunt, vt nos ab Ecclesia Romana, vel potius ab eius erroribus seiungeremus.

Nam aliud est à factione, aliud ab Ecclesia discedere. Pestis (quod vos meminisse arbitror) ante quatuor annos Academiam corripuit : quæ musas dispersit, studia dissipauit. Qui tum, relicta ad tempus Academia, se subduxerant, & loca adière salubriora ; ab Academiæ corpore præcisos, & æternū à literis auerosos existimabimus? Nemo dixerit. Atqui pestis per omnia Romanæ Ecclesiæ viscera

se diffundit: non vires modò, sed & vitam, mortiferâ tabe consumit. Hac nos illorum Ecclesia expulit: reddituros quamprimum pestis (quod nos à Deo precibus contendimus) sedata fuerit: ubi isti (quod maximè optandum est) se correxerint & emendarint. Restituant populo *Calicem*; quem intolerabili sacrilegio eripuerunt. Sacra vernacula linguâ peragantur: quod ratio suadet: quod Apostolus, priore ad *Corinthios* epistolâ, disertè docet: quod antiquissimarū Ecclesiarū consuetudo conuincit. Et quidē nisi animis iampridē obduuisse: nisi facies (quod Propheta queritur) supra petram obfirmassent: à nostris, à suis toties admoniti, inueteratā, sed absonam preces incognitā linguâ demurmurandi consuetudinem reliquistent. Porrò *Reliquias*, quas incredibili vanitate mentiuntur, nec minore superstitione venerantur, non dico, proculsent, aut in sterquilinum abjiciant: sed honorificè, & quantâ volunt sepultas reverentiâ, amoueant ab aspectu & oculis hominum: ne plebs in commentitios cultus abducatur. Demum, in filij nomine Deum nobiscum inuocent: nec in numeros præterea patronos, singulis ferè causis, singulos asciscant *Diuos*: quod Ethnismum

*Cap. 14. per
totum caput.*

Ierem. 5.3.

cisum ferè sapit : quod horribilem in Ecclesiam caliginem induxit : certè Christi meritum obscurauit.

Parum adhuc dixi : dicam, vobis fauentibus, aliquid amplius. Sunt qui nos cum Pontificijs conciliari posse putant. Aliter visum est Bellarmino : cuius sententiam valde probo. Audiamus, si placet, quam affert sententiaæ suæ rationem. Nos, inquit, *Missam diuinissimū Dei cultum existimamus : Heretici* (sic enim pro more illius sedet & nos appellat) *borridā idolatriā*. Rectè quidem: sic nostri sentiunt. Whita-kerus *Cœne dominica bustū vocat : Calvinus quinque egregias eius virtutes commemorat. De Missa sic. Quid de Pontifice ?* Qué isti vniuersitatem Ecclesiæ Pastorem à Deo constitutum volunt: & conquisitis vndique Encomijs, vel, vt rectius dicam, blasphemij, non onerant, sed obruunt. Ex nostris, non pauci, ipsissimum quem Scriptura prædixit *Antichristum*: qui paulò mitiùs, prædonem & tyrannū arbitrantur. Et ecqua spes est, vt inter nos, nos non modò diuersa sentientes, sed penè de summa religionis discordantes, pax quæ pridem rupta est, resarciantur? Evidem non negem posse, modò Pontifex, reiectis superstitionibus, quibus omnia

contaminat, *Cenam* (quod caput est,) ad dominicam institutionem reuocaret : Ipse Patriarchali dignitate, quæ illi in *Niceno Concilio* tributa est, contentus, ab alijs Ecclesijs gubernadiis abstineret : nec suā deinceps falcem in alienam messem extenderet. Sed quid ista insipies propono ? Ille se aliquando reprimat ? In ordinem cogat ? Ambitioni limites & modū statuat vllum ? *Sylla* di^taturā depositus : quo nomine Rudis, & qui ne sciret literas, à C. Cesare habebatur. *Dioclesianus* post gestū per multos annos imperium, priuatus in pace consenuit. Patrū memoriā *Carolus quintus*, missis ad *Germany* principes imperij insignibus, liberā illis eligendi Imperatorem, potestatē fecit. Pontifex, non dico se vt abdicet, sed vt quam iactat potestatē, vllis terminis astringi aut concludi finat, prorsus est desperandum. Ut verò nullæ præterea causæ essent, vel hæc sola ad dissidiū iustissimū, ad discessum nobis sufficit. Nam vt cunq; quædā ferri aut dissimulari possent : certè Pontificem in Ecclesia dominatē ; scripturas peruertentem : omnia ad se iura diuina & humana rapientem : regibus sceptra dantē, adimentem, & pro libidine de gente in gentem transferentem, & se super omne quod Deus

Deus dicitur efferentem : nec ferre possumus,
nec debemus. At volunt aduersarij ex hoc ca-
pite pendere omnia: nullū reparandæ paci lo-
cum esse, nisi membris inter se, & capiti, id est,
Pontifici Romano, coniunctis : Cui, illi de ne-
cessitate salutis putant, subjici: Nos ab eo seiun-
gi, tutissimum existimamus.

Nec tamen propterea ut illi somniant, nouā
nobis Ecclesiam, opinionis errore fingimus :
aut alios fidei articulos, quām qui Apostolorū
symbolo traduntur ; aut dogmata, quām quæ
à purissimis Scripturarū fontibus hauriuntur.
Quæ apud illos, integra & illibata sunt, tene-
mus : quæ à Scripturis aliena, & abhorrentia
addiderunt, amputauimus : quæ suis foedarunt
superstitionibus, repurgauimus, excussimus,
primæuæ puritati, quoad licuit, restituimus.

Quod verò ad *Aggregationē*, cuius Apostolus
decimo ad *Hebreos* capite meminit, seu San-
ctorū communionem attinet, non deserimus:
non *viuorum*; non *mortuorum*; pro quibus in
Christo piè defunctis Deo gratias agimus: Non
Martyrum: quorum memoriā anniuersariā so-
lennitate, sed citra superstitionē, celebramus:
Non *Angelorum*: à quibus carne distinguimur,
charitate copulamur: Non *Pontificiorum*: pro

Versus 25.

G 3 quibus,

quibus, quamuis extremam regno perniciem
molientibus, & (quod nulla posteritas tacebit)-
Parliamenti curiā puluere bombardico euer-
tere conantibus, oramus tamen. Non deniq;
Ethnicorum : quorum memor Ecclesia, Deum
rogat, vt iacentes in umbra mortis, velit viui-
ficare; & ad filij sui agnitionem perducere. His
ferè vinculis Sanctorū cœtus coalescit : fidei
professione : Sacramentorū, vbi legitimè ad-
ministrantur, participatione : officiorum cum
proximis communicatione: quæ tantū abest,
vt subtrahamus, vt hostibus alacres impenda-
mus : ipsi, prout charitatis ordo postulat, Ro-
mano Pontifici, & Turcarum Cæsari, & si qui
præterea Ecclesiæ crudeliter persequuntur :
certò persuasi, verissimū esse, quod secundūm
Scripturam dixit *Tertullianus* : *Amicos diligere,*
omnium : inimicos, solorum Christianorum. Desin-
nant itaq; ipsi schismatici, & à puriore Eccle-
sia diuisi, schismaticos appellare, quos primū
multis & grauissimis circa fidē erroribus, dein
gladijs & ignibus, societate sua exterminarūt;
quibus non Sacramentorū, sed & elementorū
communione, aquā, igni interdixerunt: Nec
tantū ab Ecclesia, sed quoad illis per hor-
rendos furoris sui fructus licuit, ab ipsis

Naturæ

Naturæ finibus amandarunt. Quid? Non licebit ista passis, seorsim cœtus facere, & cum apud illos non liceat; nec sine illis licebit, Deum more maiorum colere, & quemadmodū præcipit, *in spiritu & veritate adorare?* Quis Iob. 4.24. hoc factum nostrū ausit reprehendere? Facta est quidem *Separatio*: sed iure, & ipso Apostolo monente. Sic enim *Paulus*: *Ne commercium habete cum infrugiferis operibus tenebrarum:* Ephe. 5.11. *sed potius arguite. Vtrunq; opitulante Deo fecimus:* qui cōmunioni non Christianæ, sed pa-pisticæ duntaxat, id est errori, labi, pesti, nunciū remisimus: & ipsos, vt̄ abiuratis erroribus, salui & sani esse **velint**, monemus sedulò.

Vetùm vt nos ab illis, sic alij à nobis discesserunt. Brounistæ, vel vt rectius dicam, Donatistæ, certè ita exacerbatis sunt, vt separarētur. Sed quid tandem admisimus? Quo tam grandi scelere, nos & vniuersam Ecclesiam obstrinximus: vt nec fraterna charitas, nec Christiana vnitas potuerit eos inter Ecclesiæ septa retinere? Ceremonias scilicet à Pontificijs receptas, obseruamus: Infantes sacro fonte ablutos, crucis signo consignamus: eosdem adultos, manuum impositione confirmamus: in templis publici conuentus habentur: in exequendâ

Gala. 4.9.

quendā Ecclesiæ liturgiā, Ministri linea veste induuntur : decimis, ritu, vt aiunt, iudaico, sustentantur. Magna apud istos hæc sunt crimina. Quibus si singulis diluendis infisterem: & vos audiendo obtunderem: & mihi, dicendo, negotiū inutile facessetrem. Ut vtrisq; consultū esse possit, visū est, quod vetere proverbio dicitur, vnā fidelia duos parietes dealbare : & istis qui ab Ecclesia, & Ministris qui ab Ecclesiastica duntaxat ~~functione~~ exclusi sunt, uno eodemq; opere respondere. Quibus facile concessero, quas illi auersantur ceremonias, cum Ecclesiæ pace commutandas : pro hac, si tamen ab his pendeat, abolendas esse. Si Paulus Iudeorum ceremonias, diuinâ autoritate saluberrimè institutas, non simpliciter, sed per contentionem loquens, *Egena* vocat mundi elementa : Quantò magis licebit, ceremonias de quibus contenditur, quamuis vt ipse sentio, priscas, pudicas, pias, si tamē in se nudæ spectentur, si seclusis circumstantijs, cum Euangelijs prædicatione conferantur, contemnere, & penè nihil estimare? Hæc mea quidem est sententia : nec aliter reuerendissimos Episcopos, & vel acerrimos disciplinæ propugnatores sentire arbitror. Nec tamen consequi

consequi cæmonias absolutè eliminandas esse. Quæ, quo maiore impetu ab istis oppugnantur, tanto maiore studio à nobis tuendæ & conseruandæ sunt. Nam ne Ministris quicquam cederetur, ipsi culpa sua effecerunt. Hoc quidé constat; fratres, receptis, ut par est, titibus vtétes, & ecclesiasticis legibus obremperantes, vbi isti aliqui sunt, non raro sordescere; & quamuis doctrinâ & sanctimonîa præstantes, quamuis operignauiter incubentes, vulgo tamen viles & contemptibiles esse: cui istorum operâ persuasum est, præter ipsos, alios ferè omnes se temporibus accommodare: religionem non ad Scripturarum oracula, sed Principum placita conformare. Sed & meminerint, quibus olim artibus, regnante adhuc Elizabethâ, sacratissimæ memorie Principe, ad eam quam somniant disciplinam contendent: quam petulanter patribus, totique clero insultauerint. Sed sunt ista obsoleta, & per me obliuione deleantur sempiternâ. Quid, quæ recentiora sunt, & nondum in hominum mentibus oblitterata? Vix dum Rex optimus, & pro suo studio in Dei Ecclesiam singulari, omni honore dignissimus, habenas rerū nostrarum in manus, ceperat, cum doctissimis ipsius

auribus importunè obstreperent, & suam milenarij multitudinem imprudenter venditarent. Hæc quoque ferri poterant : nisi pessimæ praxi, doctrinam minus sanam admiscuissent. Nam apud illos planè exploratum est, non posse Ecclesiam alios, quam qui in sacris literis habentur, ritus, præsertim mysticos, condere ; aut leges promulgare. At Iudei potuerunt : qui ad festos à Mo^e descriptos, alios adiecerunt : &, quod nulla tradit Scriptura, mortuorum corpora aromatibus condierunt : non adinanem pompā : sed ad testandam, ad alendam, ad obsignandam in cordibus, resurrectionis fidem. Quid ? Igitur licuit Iudeorum Ecclesiæ, iam tum infanti, in cunis premodum vagienti, certè (ut Apostolus ait) *sub pedagogis degenti*, nouos ritus stabilire ? Et non licebit Ecclesiæ postquam adoleuerit, & ad virilem in Christo ætatem peruerterit, cæmonias, prout occasio tulerit, instituere, mutare, tollere ? & quæ decori, & communis omnium ædificationi inseruiunt, decernere ? Certè Apostoli non modò legem de abstinentia à sanguine & suffocato tulerunt : sed ut seruaretur, sub poena peccati, saltem scandali, præcepérunt. Hanc enim Decreto annexunt clausulam,

sulam, Non est visum nobis plus oneris imponi,
&c. Decretum suum Onus appellant. Quibus isti si reuiuiscerent, credo, litem intenderent: inuectas in Ecclesiam ἀθελοθεργκειας contendenter: acriter expostularent, quod nou more, periculoso prorsus exemplo, conscientias, quas Deus liberas esse voluit, humana rum legum religione constringerent. Sic enim nobiscum agunt: quos ut libertati Christianae inimicos, criminantur. Quid igitur est libertas Christiana? aut qua tandem in re sita est? Nunquid nauis libertas non est, nisi excusso rectore, tempestatibus iactetur? Non libertas gregi, nisi amoto pastore, per montes & de uia, per saltus & præcipitia feratur palabundus? Ne corpori quidem libertas erit, nisi abscesso capite: nec pueris in schola, nisi absente præceptore: nec cuiquam credo libertas constabit, nisi quod lubet, liceat: ut olim in Israele, cum nec Rex, nec Lex, nec ullus omnino Magistratus ad Reip. federet gubernacula. Quid hoc aliud est, quam licetiae ludum aperire? &, quod Petrus vetuit, libertatem ut malitia velamen obtendere?

Nemo Paulo fortius pro libertate pugnat. State, inquit, in libertate. Multus in hoc

Act. 15.28.

1 Pet. 2. 16.

Gal. 5. 1.

Galat. 5.13.

argumento *Paulus*, non verbo modò, sed & exemplo. Nam qui *Timotheum* circumcidit, vt se ad infirmos attemperaret; vt *Titum* circumcideret, adduci non potuit: vt falsis fratribus, qui ipsum ad seruandæ legis necessitatem adigere volebant, resisteret. At hic talis & tantus Christianæ libertatis patronus, certis eam limitibus inclusit: ne cum fratum scandalō temerè vteremur, seuerissimè præcepit: *Seruite, inquit, in uicem in charitate.* Sic liberos esse voluit; vt sicuti charitas postulareret, seruos faceret. Quod si libertas hæc astringenda est, ubi priuati alicuius utilitas exegit: quid, cum publica totius Ecclesiæ, quæ & ipsa ex præfectorum Ecclesiæ sensu metienda est? nisi forte singulorum rationem habendam putent: uniuersorum, quo nihil absurdius, negent. Non itaque, vt quidam falso existimant, in hac causa agitur de lana caprina: non de re vestiaria; cuius iactura æquo animo sustineri posset, modò nihil doctrinæ, nihil disciplinæ derogetur. Non, inquam, de re leuicula controuertitur: sed de re longè omnium maxima, & quidem pretiosissima: id est, de potestate Ecclesiastica, seu, vt regius dicam, de libertate Christiana. Cuius dum isti vindices videri

videri volunt, facti sunt proditores: dum vniuscuiusque libertati prouatum volunt, publicam totius Ecclesiæ, atque adeò suam sustulerunt. Et hæc est parta nobis Christi sanguine: & vel nostri sanguinis dispendio, ab eorum calumnijs liberanda. Si illis liceat pro effræni libertate pugnare: & nobis (credo) licebit, pro Ecclesiastica potestate nos opponere: & sicut à maioribus accepimus, ad posteros saluam transmittere.

Sunt inter fratres quidam, Ecclesiæ paulò & quiiores, qui hanc illi potestatē non admunt, modò legitimè vtatur: nec (quod indignum prorsus césent). Pontificias Ecclesiæ cæremoniæ obtrudant. Serui nostri ab inimicis nihil mutuantur: milites ab hoste imperatoris sui, nihil cōcupiscunt: Ut illi ex Tertulliano. Esto si placet. Verum ut nihil licet (quod tamen falsum est) ab aduersarijs sumere: ne nostra quidé, si quando ab illis interpolata sunt, licebit repeteret, & in usum nostrū vindicare? Quæ tandem lex istud prohibet? Atqui certū est cæremoniæ, & nominatim hanc, à qua isti tantopere abhorrent, Crucis consignationē, fœlicissimis ecclesiæ temporibus viguisse: in magno apud veteres honore fuisse: quos nō puduit salutari hoc signo,

led apud ḡetes infami frontes suas ornare. Ar-
dentes regugemmas patibuli salutaris pictura con-
decorat. Vexilla militum, crucis insignia sunt. Sic
Hieronymus. In baptismo autem hoc signo no-
tari solitos notius est, quām vt res probatione
egeat. Quod ne aduerfarij quidem inficias e-
unt, qui solent interdum dicere, à Christianis
inter paganos viuentibus potuisse tolerari:
nunc postquām paganismus obsoleuerit, vti-
lem pro tempore c̄eremoniam desijſe, & iure
ipſo videri antiquatā. At contrā: nam quam-
uis gentilismus extinctus sit, tamen succes-
ſit (quod horrendum diſtu) Atheismus. Suc-
cessit Irrisorum (sic Petrus appellat) grex im-
purissimus: quibus Christus in contradictionis
ſignum ſuspenditur: quorum venenatis lin-
guis, tanquam iaculis configitur. Quo ſolo no-
mine, vt nullæ præterea cauſe ſuppeterent,
(ſuppetunt autem plurimæ,) c̄eremoniā hanc,
ſi planè eſſet intermortua, quidā renouandā
existimant: quanto magis, quaē ad hodiernū
vſque diem obtinuit, quamuis iſtis reclaman-
tibus, retinendam? Qui cum nullis clamoribus
finem facerent; Ecclesiæ potestatem in adia-
phoris vel præcipiendis vel tollendis nega-
rent: quaē præcipua ſunt, tum Reipub. tum
Ecclesiæ

Ecclesiæ constituendæ fundamenta conuelle-rent : atque adeò regiminis robur & neruos inciderent: cæremonias superstitionis insimula-rent: & hisce principijs ad alia quædam (vt eorum sequentes libri declarant,) viam munirent: nec post longas & crebras monitiones adduci possent, vt manus suæ subscriptione, receptos ritus corroborarent: quidam tandem loco moti, alijs in eorum vices substituti sunt, & hic quoque facta est separatio.

Sed quid? Nulla concordia spes est? Est quidem, modò velint admittere. Cedat, cedat, inquam, *Barnabas Paulo*, nouitas vetustati, temeritas rationi: cedant patribus filij, ciues & subditi, pro ea quam debent obediëtia, Regi, legi, autoritati. Si praxis queritur: maior est Orbis quam vrbis; totius Christianæ Republicæ, quæ cæremonias olim usurpauit: quam vnius *Geneua*, quæ primùm forte reputauit. Quam tamen ut venerabilem in *Christo* sororem suscipimus; ut matri per omnia morem gerere, nobis religio non est. Cedat, vt quidam sentiunt, compositus ex ira & superbia paroxysmus, qui omnem pacis spem nobis praescindit: qui nisi quorundam mentibus aliis insideret, hæc forsitan componi potuissent.

Quidam

Quidam in hac secta non incelebris, cuiusdam amico & compresbytero suo author fuit, ut se ad nos adiungeret: *Catonis* forsan consilium secutus, qui cum ipse *Cæsar*is clementiam contemneret, filio tamen suasit, ut se *Cæsari* dederet, & de clementia eius spem conciperet. Cuius consilij hanc *Cicero* ratione reddit: *Catoni*, inquit, cum incredibilem natura grauitatem tribuisset: eamq; ipse perpetuâ constantiâ roborasset, semperque in proposito suscepitoque consilio permanisset: moriendum potius fuit, quam tyranni vultus aspiciendus. Horum non dissimile, ut arbitror, institutum: quibus, pro nominis celebritate, sententiam mutare, turpe: alijs licebit, sine ullo dedecore. Verum quo maiore sunt apud suos autoritate, tanto citius ipsos oportuit ad desertas Ecclesias redire: & quos in desertionis societatem pertraxerunt, secum adducere. Extat apud *Eusebium* brevis, sed per insignis ad *Nomatum* Epistola. Hic se inuitum penè ab Ecclesia exiisse affirmarat: ad quem sic scribit: *Oportebat quidem nihil non ferre, ne Ecclesiam Dei scinderet. Nec est Martyrium non scindend e Ecclesia causâ toleratum, minoris glorie, quam quod fertur propter Idololatriæ recusationem. Imò maioris est glorie:*

Nam

*Lib. 6. ca. 44.
Dionysij A-
lexandrinij.*

Nam illuc pro una anima Martyrium toleratur : hic pro vniuersa Ecclesia. Iam si persuaseris fratribus ut ad concordiam redeant, maius erit hoc tam egregiu[m] factum, quam delictu[m] quod praecepsit : & illud quidem non imputabitur, hoc verò laudabitur. Hæc ille. Liceat mihi penè jisdem verbis istos affari : Resipiscant, redeant, reddant Ecclesijs quos abstulerunt. Si maius est in Cœlo gaudium, super uno peccatore resipisciente, quam super nonaginta nouem iustis, quibus non est opus resipiscientia : qualis & quanta lætitia & hominū & angelorū futura, tot fratribus nostris ad consueta munia reuertentibus, & alios ab Ecclesia alienores, suis quiodammodo humeris reportantibus ? Hanc nobis letitiam concedant : vt quos discessu suo contrastauerunt, eosdem redditu quam primùm refire & exhilarare possint.

Hæc ad illos dicta sunt : Nunc ad vos, patres, viri fratres, si tempus pateretur, non pauca loquerer : & quantis possem viribus horarer, ut, quod facitis, in pacis studium incumbatis : Ecclesiam in tationes & sectas miserè concisam, omni labore & studio colligatis. Nec verò vel infantissimo cuiquam in hac causa, oratio defessa possit. Sed habenda

est ratio temporis : etiam nostræ imbecillitatis. Ita à longiore hortatione abstinebo : tantum supplex rogabo, vt separationem diffudentes, Ecclesiæ unitatēm testam fātam conferuetis : in eius communione perpetuō permaneatis : cum dissidentibus, quantum causa patitur, in spiritu mansuetudinis agatis : vt sōpitis exclusisque discordijs, vnum omnes sentiamus, vnum dicamus : in concinendis Dei laudibus conspiremus : sanctam eius veritatem vno ore prædicemus. Quod tandem pro immensâ misericordiâ concedat : Cui cum Filio & Spiritu, omnis gloria & honor in secula seculorum. Amen.

FINIS.

Iohan. 19. 9. & 10.

Dicit Pilatus ad Iesum, Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei ; dixit ergo ei Pilatus, Nescis quod habeas potestatem crucifigendi te, d' potestarem habeam dimitendi te?

Ntequam ad eam accedo orationem , quæ huius est scripturæ propria, pauca mihi (colendiss. patres & fratres in Christo chariss.) bona cum venia vestra, de instituti mei ratione dicenda sunt. Concionantibus in more positum est, vt omnem ferè orationem in membra dispergiant ; quod quidem non improbo, imò laudo, & imitandum sentio ; verùm ab ijs dissentio, qui nihil distinctè dicunt putant, quod non solenni consuetudine

tudine in partes distributum videant. Certe qui historias scribunt, rerum ipsarum ordine ducuntur, nec aliter ferè narrant, quām ipsa series temporum, & euentorū postulat. Quod si istud in contextenda historia licet, licebit etiam & in explicanda, sacra præsertim, cuius ego particulam, & quidem à reliquo historiæ corpore diuulgam, tractandam suscepit, fretus diuinâ primū bonitate, pōst vestrâ humilitate, mihi certū est regiam (quod aiunt) viam calcare, id est, ipsis Apostoli vestigijs insisterē. Ad verba contextus accedo, quæ sic se habent: *Vnde es tu?* de quibus antequām dicam, paulò altius narratio est repetenda. Iudei malitiâ incitati, Christum apud Pilatum sceleris accusant: *Ille, vbi rem cognouerat, Christum iustum & innocentem esse pronunciat; at illi reclamant fortiter, indignum esse qui vivat, quippe qui blasphemus fuerit, & se Dei filium dixerit.* Hoc audito, dicitur Pilatus cohoruisse, & consistorium ingressus, hanc Christo quæstionem posuisse. Satis iam viam ad reliqua muniuimus, nisi hoc quoq; addendum sit, vocabulum hoc ἵζειαν quod Grecè legimus, potestatem, ab interpretibus pro autoritate sumi; distingui verò à potentia, quæ Grecè

Grecè *ανθρακις* dicitur; à me tamen ista h̄c confundi & commisceri, quod & multis alijs in locis fieri solet: cuius rei varias rationes afferre possem, quarum aliquæ suo forsan extabunt loco: verùm ante omnia dicendum hoc fuit, ne quis me, cum ad hunc locum peruennero, aut istud non vidiſſe (quod tarditatis est & inscitiae) aut detorſiſſe (quod temeritatis & audaciæ) aut prorsus peruerſiſſe (quod improbitatis & malitiæ) criminetur. Nunc prece-
murm.

Vnde es tu? Vox Pilati est, perinde ac si di-
ceret, A spe&tus hominem arguit, at tibi Iudæi
affectionatæ diuinitatis crimen objiciunt, dic igi-
tur ut à te sciam, cœlo an terrâ, diuinâ an hu-
manâ propagine oriundus? Hæc Pilatus &
quidem cum laude, aut si illud dici non liceat,
saltē non absurdè. Quid n̄ enim in capitib
iudicio quereret, & omnia quām fieri posset,
diligentissimè inuestigaret, dirimendæ & defi-
niendæ liti Iudei & arbiter designatus? hoc in
omni causa fieri conuenit, in ista præsertim o-
portuit. Non hic vulgaris aliquis de plebead
Pilatitribunal s̄titut, verūm ipse Dei filius in
vitæ disctimen adducitur: quod quanquam
Pilatus non credit, at saltē vel auditō nomine

Act. 22.

contremiscit: & quidem hunc illi metum facile condonamus; si enim Centurio, de quo in Actis Apostol. legitur, timere sibi cœpit, quod Paulum Romanum ciuem verberasset, quanto magis huic timendum fuisse, si (quod postea reuerâ fecit) Iesum non Romanum ciuem, sed supernæ ciuitatis Dominū in crucem sustulisset? Itaque magnitudo periculi stimulos illi (vt arbitror) adinouit: Nec mirum si timuit, si quæsiuit, si dubitauit: non hoc illi virtus verti debet; immo optandum, vt, qui causis audiendis sunt præferti, huis exemplo, aliquâ solicitudine & religione tangerentur. Multa hoc loco contra oscitantes & dormientes Iudices dici possent; sed lubens prætereo, & ad alia festino, quæ meam quodammodo absorbent orationem: multa mihi decurrentia sunt, & vereor ne tempus dicentem deficiat; itaque diuinissimo ad tempus Pilato, ad Christum veniamus.

Quæstionem à Pilato propositam audistis: quid contrâ Christus? Planè nihil. Percontatur Pilatus, sed percontanti Pilato non respondit Jesus. Hoc loco Caluinus, Christi silentium non debet absurdum nobis videri. Rectè quidem, quis enim nisi impius & planè ~~æ~~ & absurdum

absurdum ausit cogitare, nedum dicere? Sed quamvis absurdum videri non possit, potest viderim irum. Evidem non negem magnam silendi virtutem esse, quam non Scriptura modò, sed & ethnicorum scripta varijs encomijs & elogis extulerunt Quod si omnia quæ in hanc sententiam dici possent, afferrem, reveror, ne dum taciturnitatem laudarem, in loquacitatis crimen incidem. Itaque attingam parcè, & paucula delibabo. *Complures* (inquit Ambrosius) loquendo peccasse cognoui, tacendo neminem; quām enim præcepis & procluis in lapsum lingua, quis ignorat. Certè Iacobus perfectionis esse, ait, si quis loquendo culpam vitare possit. Illud neimpè legerat, In multiloquio peccatum; atque ideo Sapiens iubet, Ori, tanquam ostio, pessulum obdere, & verbis iugum & stateram facere. Credo ne vanitate tanquam vento abripiantur. Multa sunt huiusmodi, sed coaceruandis testimonij surpersedeo; vel hæc ipsa satis indicant, silentium pijs & prudentibus non displicuisse.

Quid igitur, elingues nos esse conuenit? Imò sermone moderatos: non mutos esse decet, nec si rectè iudicemus, taciturnitatem, sed in oratione sobrietatem Scriptura præcepit.

Augustinus

De offic. li. 2.

Iac. 3.

Ecol. 2. 8.

Cap. 23.

Eccl. 3.

Augustinus libro de hæresibus, Silentiariorum meminit, qui non, ut olim Pythagoræ discipuli, quinquennij, sed perpetuum sibi indixerunt silentium, quod nec rumpi posse, sine scelere inexpibili existimarentur. At hî mihi videntur primùm in Deum, pòst in homines grauiter peccasse: in Deum, qui nos & rationis & orationis participes esse voluit, nec minus loquendo, quâm ratiocinando à pecudibus distinxit; atque ideo linguas dedit, ut eius magnalia loquerentur. Hoc eorum in Deum peccatum: dixi, & in homines delinquere. Cùm enim homo sit animal naturâ congregabile, & proinde societatis apperens; societatis autem & colligendæ & conseruandæ firmissimum vinculum sit iustitia, quâm remotâ (ut ait quidam) regna quid aliud sunt quâm latrocinia? porrò iustitia non nisi distinctis & dispartitis præcipiendi parendique muneribus, firmari & retineri possit; hæc autem orationis auxilium postulent: Certè, qui silentium orbi imposuerit, is omnem vitæ communionem sustulerit; & societatem humani generis à naturâ fundatam & constitutam, prorsus dissoluerit. Itaq; Silentarij ab omnibus penè explosi sunt. Quanto istis prudentius Ecclesiastices, Tacendi tempus

tempus & loquendi. Vnde etiam illud, Tacebit sapiens, sed ad tempus. Etiam Christum quantumvis h̄ic tacentem, suo tamen locuturum tempore Propheta pr̄dixit. Sic enim in ipsius sermone Iſaias, Idcirco mihi dedit Deus lingua eruditio[nis], ut sciam quando oportet sermonem proferre. Quod si vllum loquendi tempus idoneum & iustum censi debeat, certe illud non modò iustum est, sed plati[num] cellulatum, cum non fortunæ tantum, quatum tamen habenda ratio; sed ipsa salus, quæ nihil post pieram charius, periclitetur. Si proximus inius est accusatus, & multorum reus criminis nostrâ operâ, omni suspicione & periculo liberari possit, numquid h̄ic tacendi locus esset? non charitas nostræ testimonium vocis exposceret? non tacitus naturæ sensus sermonem eliceret? non ipsa humanitas, quæ vel in Ethnico scadit, iuberet succurrere laboranti? nemo (opinor) diffitebitur. Si hoc in proximi causa necessariò faciendum, cur non in propria? Illud enim (ut penè omnia) prudenter aduertit Aug[ustinus]. Quæ charitatis lege proximi debentur officia, nobis ipsis deberi: si quidē diligendi proximi regulâ, dilector à seipso accipit: scriptum est enim, Diliges proximum tanquam te.

K

Itaque

Ecclesi. 20.

Aug. lib. 1.
de Caus. Dei.

Itaque non minus accusandus qui sue, quam qui proximi saluti defit pertinaciter. Huc illud addamus, omni animantium generi à natura insitum esse, ut velit se ut tamque defendere, & istis nocitura depellere. Ex hoc fonte manauit illud, Vim tibi illatam licet repellere, quod non à magistro, sed à natura hausimus : & quæ id genus sunt principia (sunt autem plura) non à Philosophorum scholis, sed ab intentionis animorum penetralibus profluxerunt. Quo magis mirandum est, Christum & accusatum, & prouocari conticescere ; non se purgare, non crimen obiectum diluere, non testatam innocentiam facere. Quam tanti tamque insoliti silentij causam inueniamus ?

Anabaptistæ, ut nostis, nullis se legibus teneri putant, publica iudicia pestilunt, omnem magistratus & authoritatem & dignitatem adimunt : non sic Christus : nec ideo siluisse crediderim, quod ad profani iudicis tribunal raperetur : qui pro se & suis vestigal soluit, qui disertis verbis Cæsari & honori eius cauit ; qui cum minimè egeret, ad baptisma Præcursoris accessit, qui omnem iustitiam implere voluit ; qui cum omnium Dominus esset, seruum se fecit omnium, is se iudicijs eriperet ? is publicam

publicam potestatem exauthoraret? Nemo dixerit. Videndum est igitur, an aliud quidpiam in causa fuerit. *Ambrosius ait, Sanctos magna in solitudine meditari*, addo & in silentio. *Susanna tacendo apud homines, Deo loquuta est.* Quid enim pia & pudica, cuius tenera erat verecundia, verbis contenderet, & cum senioribus, qui non minus fraude & scelere quam aetate & nomine consenserant, in impudentiae certamen descenderet? Itaque noluit cum illis litigare, sed erexit in coelum oculis, quia innocuis, Deum innocentiae suae testem aduocare. *Conscientia* (inquit *Ambrosius*) loquebatur, *vbi vox non audiebatur, nec querebat pro se hominum iudicium, quæ Dei ipius habebat testimonium.* Hæc ille de *Susanna*: Et quid nichil Christum existimemus, cum in iudicem (vt mox videbitis) iniquum incidisset, silendo a Pilato ad Deum prouocasse? Certe ex *Petri* verbis promptū est colligere: *Ei, inquit, se compromisit, qui iuste iudicat.* Nec tamen dixerim hanc silendi causam fuisse. Et quidē longum esset, commentitias causas exquirere: ideoque luet verā sine ambagibus ponere. Non venit Christus tanquam reus ad dicendam causam, sed ad subeundam, quæ nobis debebatur,

De offic. li. 3.

De offic. li. 1.

1 Pet. 3.

Iob. 7.

peñam : ideoque nec se tueri voluit, nec, qui
hoc facerent, oratores adduxit. Cum olim
Iudei interficiendi Seruatoris consilium ini-
rent, solum vertere non recusauit. Cum de
monte præcipitem deturbare vellent, *Turba
mixtus se proripuit*, & concitatæ multitudinis
conatum elusit : *Nondum enim tempus aduenie-
rat*, & suo Christus exemplo docere voluit,
nec temerè periculis oportere nos offerre, nec
eadem rursus, oblatâ occasione, turpiter declin-
are : cum enim fatalis hora appropinqua-
ret, in qua supplicium, quod nos promeriti
eramus, ipsi luendum esset ; non ut timidus ad
pugnam collum contrahit, sed securi lubens
subjicit. Historiam si placet breuiter euoluam-
us : Milites in hortum in quem Christus se
cum suis oraturus recepit, fustibus armati ve-
niunt. Quid Seruator ? num fugâ sibi consu-
lit ! num in latebra se abdit ! num supplex
procumbit peñam deprecans ? nihil minus :
at contrâ vltro obuiam procedit, sermone pri-
or incipit, *Quem queritis ?* inquit. Quid autem
illi ? nempe *conuersi retrorsum ceciderunt*. Non
nudi prorsus & inermes erant Apostoli : ade-
rant duo gladij, nec, credo, difficile fuit iacen-
tes iugulare, & creptis armis, perniciem, quam
innocenti

innocenti sunt machinati, in sceleris authores
retorquere. Non sinit hoc Christus : Petrum
quòd gladio percuteret, increpat ; percussum
fanat ; non hominum, non Angelorum præ-
fidijs defendi cupit : sic enim Christus, *An putas*
quòd non possum nunc rogare Patrem meum, &
exhibebit mibi plusquam 12. legiones Angelorum?
Quid multa ? capi se sinit, vinclitus demùm ad
Pontifices ducitur : omitto probra, iniurias,
contumelias, colaphos, quibus sanctum Dei
filium indignissimè acceperunt : à Pontifici-
bus ad Pilatum trahitur, cui de origine & nata-
libus ipsius percontanti, non ut ille apud Poe-
tam, *Genus à Ioue summo*, cum tamen verè pos-
set, retulit ; sed planè conticuit : non enim ti-
muit ne damnaretur, sed ne absolueretur ; I-
deoque abstinet non modò defensione legitimi-
mâ, sed (ut primâ fronte videri possit) confes-
sione necessariâ, quanquam si iustis ponderi-
bus libretur, diuinum est hoc Christi silentiu-
m. *Socrates* oblatam sibi, qua pro se in iu-
dicio vteretur, orationem recusauit, credo
quòd indignum iudicaret, & ab illa grauitate
& magnitudine animi, quam perpetuo vitæ
tenore roborauerat, alienum, molli & parùm
virili oratione iudicum aures delinire, & pro

Ene. apud.
Vir. Eucad.
6.

vita, quā homo philosophus & immortalitatis cupidissimus contempserat, illis supplicare. At Christus, non ut *Socrates* secum reputat, quid grauitati, sed quid vocationi; non quid communi reorum conditioni, sed quid illi, cuius in se personam susceperebat, conueniret. *Corpus* mibi, inquit Propheta in persona Christi, *dedisti*; quorsum autem corpus habuit, nisi ut cruci affixus, in ligno peccata portaret? vulneribus nos suis (ut *Esaias* loquitur) sanaret, transfixo latere, aquam ad lauacrum, sanguinem ad cibum, spiritum ad communem resurgendi spem & virtutem immitteret? Hoc illi iniunctum à Patre munus fuit, idcirco spiritus, fortitudinis, sapientiae, consilij donis instruxit, ornauit, imbuit: has ipse filius in se partes transtulit, quas ut obire posset, cum in Dei forma esset, se exinanivit, in serui forma pauper & ignobilis delituit, & interposito humanitatis velo, diuinam naturam obumbravit: sic enim *Ambrosius*, *Diuinitatem in Christo humana natura non intercepit, sed abscondit*. Stupendum hic quidem Dei consilium, sed tamen redimendo orbi accommodatum: immo teste *Paulo*, necessarium: sic enim ille, *Non crucifixissent Dominum gloria, si cognouissent*.

Hinc

*Psal. 40.**1 Pet. 3.**Cap. 53.**1 Cor. 2.8.*

Hinc factum est, ut interroganti Pilato nihil responderit : maluit enim diuinam naturam tegere, quam redempcionis opus, quo iam defungi oportuit, retardare. Veram, opinor, taciturnitatis causam exposui : de qua quid alij sentiant, nescio : mihi quidem videtur Christus plus miseris silentio, quam sermone profuisse. Dicam igitur, & ut omnes exaudiant, quantum potero apertâ voce clamabo ; Plurima nos sancte Iesu loquendo docuisti, silendo nos redemisti ; quod si quis durius hoc dictum putat, quam fidei terat regula, non dubito quin illi sim huius sententiæ rationem probaturus. Haec tenus, quod interpretationis est ecclie tantum videor : nunc pace vestrâ liceat quæ in rem nostram sunt, obseruare ; & quod sine arrogantia dictum velim, conclusiones aliquot attexere, quæ quamuis noui nihil sapiant, nec controuersi quicquam habeant, sic tamen in aliquibus astruam, ut paratus sim meliora docenti cedere, & à sententiâ (sicubi falsam esse constiterit) discedere. Quo magis spero vestram mihi in dicendo benevolentiam non defuturam. Sed ad rem.

Hoc primùm aduerti velim, hoc loco nobis Christum authorem esse verum reticendi,
nullo

1 Pet. 3.

nullo autem loco falsum dicendi; stat enim & semper stabit illud Petri, *Dolus in ore eius non est inuentus*; & proinde utcunque liceat aliquam veri partem celare, nunquam licebit dissimulare. Si in angustias redacti, honesta tacendi ratione salui esse possumus, utramur eo beneficio: sin in eo statu locati simus, ut non nisi falsis assentiendo, incolumitati nostrae prospici possit, præstat pro veritate certantes fortiter occumbere, quam veritatem prodere, animam perdere. Verum est enim illud Salomonis, *Os quod mentitur, occidit animam*. Proximo loco dispiciendum est, quantum verum taceri possit; nec enim omnibus, nec in omni causa licet. *Petrus Paratos esse iubet omni querentiationem fidei reddere*. Qua voce videtur mihi non ignorantiam modo damnare, sed omnem mentibus metum demere: & ad publicam fidei confessionem, vel coram tyrannis, hortari voluisse. Et quidem turpe est homini Christiano, quam profitetur fidem nescire: at vero a publicè profienda, supplicio dimoueri, turpisimum. Milites inhonestum esse putant, stationem, quam illis Imperator assignauit, relinquere: nos fidem, quam Deus tuendam dedit, deseremus? Nihil

1 Pet. 4.

autem

autem interest verum deseras, an legitimè rotatus non ostendas. Perpendite verba Scrutatoris apud Mattheum. Quantulum quæso discriminis facit, inter negatæm, & non contïtentem? Nec verò Paulus cordis tantum fidem, sed & oris confessionem exigit. *Corde (inquit) creditur ad iustitiam, & ore fit confessio ad salutem.* At Christus, inquies, siluit, scilicet, ut nos prædicemus: quid autem siluit? Diuinam nempè naturam, quæ à nobis non vocem dò, sed & sanguine est asserenda. Hæc (vt ipse Christus innuit) religionis & ecclesiæ fundatum; quam cum Ariani labefactare & cuertere conaréunt, Patres se opposuerunt, & pestiferis Ariji commentis, libris doctissimè, scriptis restiterunt. Princeps in hoc numero, (quem honoris causa nomino) Athanasius, (qui primus penè in hanc palæstram prodijt) Arium hominem hæreticum, & de religione male sentientem, diaconatu abdicauit; religionem scribendo, disputando propugnauit; ad extremum, post varia pro fide certamina, feliciter exulauit. Hunc multi insecuri sunt, qui pro diuina Christi natura, diuinitus depugnauunt. Horum sacra nobis debet esse memoria. Nec minus eorum pietatè amplecti-

Rom. 10.

& reuereri decet, qui acerbissimis & luctuosissimis *Mariae* temporibus vitam pro religione amiserunt. Illi pro naturis, isti pro officijs Christi ad mortem usque dimicarunt : Utique Christo honorem suum illibatum, integrum, sartum testum conseruari voluerunt. Itaque sic statuo, in fidei causa taceti non posse, habitâ de more quæstione, & interpositâ magistratus autoritate.

Et quidem commune hoc omnibus Christianis, ut fidem præ se ferant : Ministri, laici, ciues, rustici, pauperes, diuites, obscuri, nobiles, pari omnes ad Christum confitendum necessitate constringuntur. Nostra conditio diuersi non nihil habet ; qui non fidei confessione, sed docendi munere à reliquis distinguimus. *Vae mibi* (inquit *Paulus*) *si non euangelizem*. Hoc nobis onus incubit : quo minus decet aut segnes otio torpescere, aut tacentes & tepentes ad scelera conniuere. Luber hoc loco querere, an Ministris interdictâ concionandi potestate, si tamen dicendi detur opportunitas, liceat desistere ? Evidem arbitror non licere. Sacerdotes Apostolis ne in Christi nomine loquerentur, edixerunt ; At nunquid illi idcirco munus suum non sunt executi ?

executi? aut ad seminandam fidem tardiores
sunt effe&ti? Imò non modò impio decreto
repugnarunt; sed & pulcherrimam facti ra-
tionem reddiderunt, sic enim Petrus, Apo-
stolorum nomine, *Vtrum Deo, an hominibus*
melius sit obedire, vos iudicat. Quod si Aposto-
lis, post acceptam euangelizandi potestatem,
silentium non erat integrum, non video quo-
modo nobis in eadem causa possit esse libe-
rum: quibus si non parem cum illis auctorita-
tē Christus dedit, at saltem in aliquam præ-
stantissimi munera communionem & dif-
ficili laboris societatem ascripsit. Nec verò
hīc mihi quisquam magistratus auctoritatem
objiciat: id suo loco tractandum reseruauit:
hoc tamen interim liberè dicam, Non magis
licet Principibus diuini verbi præconibus os
opprimere, quam linguas licet euellere; nec
magis istud licet, quam *Iudeis* licuit Christo
illudere, & per ludibrium excoccare. Dicit
quis, Ergo malè à magistratibus factum, qui
ministris aliquot silentium imperarunt? Imò
ætate nostra, & in quibusdam factum optimè:
non enim prædicandi, sed peruerterendi
Euangelium potestatem eripuerunt: non illi
ministris vim intulerunt; sed ne illi Scripturis

Act. 4.

A.D. 16.

vim inferrent, in excubijs positi sedulò præcauerunt; non sacras literas fideliter enarrare; sed inuitas & repugnantes ad impietatis patrocinium trahere: nec (quod malevoli falso criminantur) animarum pabulum populo proponere; sed erroris veneno animas inficere, & interficere prohibuerunt: At qui silere iussi sunt, de Christo multa dixerūt. Concedo; sed & Dæmonem dixisse constat: sic enim puellam quæ spiritum Pythonis habebat, clamantem legimus, *Sunt isti servi altissimi Dei, & viam salutis nobis annunciant*: Quis neget hæc Dæmonem ex puellarī ore dictasse? numquid idcirco fidum verbi interpretem existimabimus? aut si ad Episcopum ordinationem petiturus accedat, sacris ordinibus initiandum senserit? Non opinor: est enim impostor, inuentor scelerum, insignis fraudum ac mendaciorum architectus, qui si veri non nihil admisceret, id eo consilio facit, vt incautis facilius obrepat; opinionum portenta, quodam quasi veritatis fuco & colore imbuat; atque adeò simplices & indoctos, cassibus suis irretitos & implicatos teneat; nam hoc quidam veteratoris est, in paruis sibi fidem præstruere, vt cum opus sit, magna cum mercede possit

possit fallere. Et quamvis fratres (si tamen hoc nomen non aspernantur) in ecclesiastico regimine à nobis dislentientes, cum isto conferri nolim; (nec sanè ausim, saluā aut conscientiā, aut reuerentiā) certum est tamen, ex ijs nonnullos Euangeliū sic annunciatiss, vt interim disciplinam à Deo profectam, ab Apostolis traditam, à Patribus retentam, perpetua & nunquam interrupta successionis serie, ad nostrā vīisque tempora deriuatam, patrijs legib⁹ & institutis confirmatam & corroboratam, petulanter conuellerent, optimum quemque maledictis & conuirijs incesserent, plebem à receptis ritibus alienarent, cupidos nouandarum rerum incenderent, omnes quantum possent, ad defectionem impelleb⁹: qui cum isto modo pergerent, ferendi non erant in bene morata Republica; nec culpandi, imō laudand⁹ magistratus, qui ne lues hæc longiùs serperet, quæ magno religionis detrimento ecclesiam peruersar, fræno furentes inhibuerunt. Itaque concludo, & magistratum recte fecisse, & qui sic deliquerint, silere non posse modò, sed debere.

Illa verò difficilior quæstio, quæ tamen paucis est explicanda, cum nostrā vel reti-

Genes. 20.

centiâ vel connuentiâ , salua fidei veritate , non nihil decedat de morum honestate . Quid de *Abrabamo existimandum est* , qui sic sibi prouidit , vt interim vxoris pudicitiam magno periculo exponeret ? quæ haud scio an mille mortibus esset redimenda . Sunt qui factum excusant ; sunt qui accusent : ipse quamuis in notandis Sanctorum næuis acutus & perspicax videri nolim , ad eos tamen accedo , qui putant diuinum alioqui virum exorbitasse : nam quòd arguti homines disputant , ignoratione veritatis , adulterij tantū periculum fuisse ; eadem verò penitus perspectâ & cognitâ , fieri potuisse vt duplicatum scelus , id est , coniunctum cum adulterio homicidium sequeretur , prorsus est nugatorium , & nullo negotio refelletur . Nostrum est , quantum licet , omnes peccandi ansas præscindere , vias & aditus omnes intercludere , ad levissimâ mali suspicionem expauescere , pro lege sollicitos & intentos excubare ; consilio , sermone , opere contendere , vt legem non modò ipsi obseruemus , sed in alijs etiam conseruemus : hoc à nobis Deus exigit , de euentu ipse viderit , qui de se potest verè dicere , quod *Juno apud Virgilium ficit* , *De super ipse regam* ; non enim vt illa

illa hærens in nubibus speculatur, sed ex sublimi prospexitans solio, sic omnes actiones gubernat & moderatur, ut non nisi finem attingant in quem occulto, sed tamen iusto & certo Dei consilio diriguntur.

Nihil itaq; ratione sua efficiunt, quanquam si liceret philosophari, hoc quicquid est criminis quo sanctus vir tenetur, ad id genus actionum reducerem, quas nec laudare, nec damnare, sed quibus misericordia moti, & communis fragilitatis conscientij, veniam dare consueuimus. Sic enim tertio Ethicorum distinguunt *Aristoteles*; & non dubitandum, quin paucum illud venialis ex se peccati inuentum, ex illo loco sit presumptum. Sed ne quis nos per inanem philosophiam deprædetur, monet *Paulus*: & hic nullus veniae locus: si enim vel ethico iudice, non minus peccat qui iniuriam cum potest, non propulsat, quam qui infert; pari ratione, eiusdem erit impietatis scelus perpetrare, & permittere * cum possis impedire. Quam multa in hanc sententiam disputari possent, nemo est, qui nescit; sed temporis memor sic definio: vitiosum hoc *Abrahæ* silentium esse, & unum cum reliquis in ordinem redigendam.

Cap. I.

Colof. 2.
Circ. 1. de Of-
fic.*Si impedi-
re posse.

Et.

Et quidem longum & laboriosum esset, omnes veritatis vel eloquendæ, vel reticendæ causas dicendo consecrari. Si hæc in mercatorum coetu haberetur oratio, de mercibus quæri posset; num ut venales reddantur, licet non vitia tantum occultare, sed quod vibique receptum est, verborum lenocinio vestire & condecorare: nec id modo, verum etiam iure iurando, fraudibus & imposturæ fidem facere. Diogenes Babylonius, cuius Cicero meminat in Officijs, stultum existimat, si quis ædes proscripturus per præconem clamet, Domum pestilentem vendo: quanto ille rectius, qui (ut eiusdem Ciceronis verbis utar) Alexandria Rhodum in magna Rhodiorum inopia & annona caritate, magnum frumenti numerum aduebens; si tamen idem sciat, complures mercatores portu soluisse, & eodem cursu naues frumento onustas Rhodum petentes viderit, non ut carius vendat, publicis commodis præuertendum, sed Rhodijs dicendum existimaret. Hæc ethnici & senserunt & fecerunt; & minus castè inter Christianos commercium exercebitur? nec pudet, vix ullam in pactis & contractibus seruare fidem? linguam veritatis & simplicitatis indicem, in turpissimi quæstus aucupiū, mercataram

ram ad homines officiorum & beneficiorum
societate & vicissitudine diuinciendos inuen-
tam, in publicum humani generis damnum;
negotiatorum officinas, qui olim contra ino-
piam & egestatem subsidio fuere, in latronum
latibula degenerasse? Salomon ait, *Emptorem*
merces licitatem; easdem vituperare & debo-
nestare solitum; eundem postquam transegerit,
abire exultantem, emi, emi, inquit, id est, minoris
quam rei commoditas, aut eius qui venderet
paupertas, aut ipsa æquitatis ratio postularet.
Sic sapiens. At nunc mutata res est: non enim
emptores, sed ut plurimum venditores, cum
simplices dolo circumuenerint, triumphant
serio; nos serò (ut *Pbryges*) *non sapimus sed do-*
lemus. Nec hoc sit in vilibus tantum, putà te
agrariâ, vestiariâ, pecuariâ, & quæ istis sunt
similia, sed in longè omnium maximâ, id est,
ecclesiasticâ.

Sordes (preh scelus) in sacra irrepserunt:
sacerdotia, quæ olim ut virgines, & quidem
à patronis tanquam à parentibus, iusto & le-
gitimo connubio iungebantur, à Ministris
tanquam à maritis piè & pudice petebantur,
nunc ut meretrices ære mercabiles passim
prostituuntur & emuntur; & quidem magno

Ænead. i.

emporum incommodo ; non enim (vt olim
Lais) , oo. drachmis , sed si venustà fuerint,
& formâ liberali , vt parcissimè dicam , toti
dem argenti libris venduntur : nec (quod om-
nium est indignissimum) vt quondam scorta,
cum ornatu & apparatu , sed nudata & spolia-
ta, non dote modò , sed & veste , miserrima &
deterrima conditio accipiuntur . Vultis plu-
ra ? possem quidem , sed abhorret animus non
luctu modò , sed & verecundiâ . Dicam enim
& dolenter , Sunt hæc Ecclesiæ matris puden-
da , à quibus quamuis auersis oculis receda-
mus , ingerunt se tamen vel inuitis : nec tur-
pitudinem suam obuolui aut celari patiuntur .
Non possum hîc quin exclamé (vt ille) *Quod*
genus hoc hominū , que ve hunc tam barbara mo-
rem Permittit patria ? Sed non diutius ista per-
sequar ; cùm dicendo non vulnus sanare , sed
communem omnium dolorem videar intem-
pestiuè refricare . Et tamen agrè me contineo :
vestra est enim hæc causa (viri doctil.) qui post
labores diurnos , nocturnos , cōsumptas opes ,
exhaustas vires , longā parentum spem , nul-
lum aut peregrinum laboris fructum repor-
tatis . Nolite tamen animos despondere :
nam præterquam quòd merces in cœlis est
reposita .

deposita, & optimum quemque vitæ laudabiliter acce sustentat conscientia, etiam non ea nobis defunt solatia, quibus homines mouentur. Et hæc quidem percurrerem nisi me instituti ratio reuocaret. Ut igitur eò redeat à quo leuiter deflexit oratio ; Christum quæso ante oculos habere, ab eo loquendi, silendi legem discite. Tacet ? nostro, non suo cōmodo obsēctus : Loquitur ? vt nos doceat, deterreat, soletur, erigat. Exardescit ? non impetu, sed iudicio, non furore, sed feroce pio incitatus, & ardentissimo diuinæ gloriæ propagandæ studio inflammatus. Hinc vehemens & aculeatum dicendi genus, quo Scribarum hypocrisim perstinxit : hinc fulmen, quod vel in Petrum, vt sibi parceret suadentem, contorsit : hinc vultus irâ & dolore perfusus, cum, vt tertio Marci legitur, incredulos circumspexit : hinc zelus ille, quo percitus, facto flagello, in templo vendentes abegit, nummulariorum mensas subuertit, domum orationis mille corruptelis depravatam et deformatam, in pristinum statum vendicauit. Sic nos affectos & animatos esse decet: non nostris, sed fratrum necessitatibus inservire; non quæ nostra, sed quæ Iesu Christi

Marc. 3.

Iob. 2.

quærere ; in priuato dolore lingua m cohíbere , in religionis & Ecclesiæ causa laxare ; & vt finiam, illi soli & silentium & sermonem consecrare, qui linguas omnibus tribuit, vos autem præ reliquis omnibus, & literis & linguis expoliuit . Plura decreueram, sed non finit *Pilatus*, qui hoc Christi silentium minus candidè interpretatur ; despici se putat homo imperiosus , & ferendæ & deuorandæ cōtumeliæ (quod proprium Christianorum) nondum, vt arbitror, affuetus.

Sic itaque insurgit , sic intonat, sic contra Christum debacchatur : *Non loqueris mihi?* id est, Præsidi, ne scis quòd habeam potestatem dimitendi te , *& habeam potestatem crucifigendi te?* Quasi diceret, cum Nérone apud Senecam, *Ego huic genti vita necissā arbiter;* qualem quisque sortem statimq; babeat, in mea manu positum est; quid cuique mortalium fortuna datum velit, meo velut ore pronunciat : & tu cum hæc scias, ausis tacédo autoritatem nostram contemnere, atque adeò in proprio periculo obmutescere ? Hæc verba Pilati existimare ; quibus, meo iudicio, nihil arrogantius dici aut cogitari potuit : in eo certè non leuiter peccat, quòd in istâ dignitate constitutus, non æquitatis,

tatis, sed potestatis suæ meminit; nec quid ab eo fieri debeat, sed quid possit, prædicet in solo. Poteſtatem, inquit, habeo crucifigen- di te, quid tum? quaſi vero potestate non pietate laudentur Principes, facit illa Pilate ut metuariſ: iſtam ſi haberet, faceret ut diligariſ. Et malus (ut ille ait) diuturnitatis custos metuſ: benevolentia vero ad perpetuitatem fide- lis. Nihil eſt itaque quod iactes, & ut intel- ligas quam tu te ſtulte efferas, intellige que vilissima ſunt, non parua eſſe potestate præ- dita. Plus poſſunt phrenitici quam fani: quiſ tamen non malit moderatas cum vale- tudine vires, quam ingentes cum iſmania? Ab hominibus ad bruta accedamus, que in mul- tiſ poſſunt, que nos non poſſumus. Scire Se- neca, Cum tibi sagina fœliciter cefſerit, nec vires opimi bouis nec pondus equabis. Etiam ſenſus in ijs prætantior & perfectior: videndi acu- mine, odorandi sagacitate, audiendi pernici- tate, gustandi facilitate, tangendi ſubtilitate, hominibus longè antecellunt. Quid quod que in hoc genere minima ſunt, non minima poſſent potestate? Cicada animal, ut inquit fa- piens, puſillum, addo etiam ignauum & despi- cable, tamen militari modo, denſo procedunt

Cic.Off.34

Epi.lib.1.
Epift.15.

Pron.30.

Ambro. lib. 4.
hexamer.

agmine, & omnem olim Aegypti fœcunditatem
sunt depopulatæ. Halec non magnæ molis
piscis, sed & istæ cōfertim irruentes, nauigan-
tibus solent esse formidabiles : nec sanè mirū
id posse multas, cum Echeneis vna, breuis pi-
sciculus, ingentem feratur nauem sistere, at-
que aliquandiu fixam & immobilem tenere,
adeò ut mari defixam & radicatam videoas
adhærescere. Linquamus animalia : plantas
si placet contemplerū; quæ quamvis sensus
sunt expertes, non sunt expertes potestatis.
Quid hic herbarum, quid lapidum, quid a-
quarum vires persequar? quas qui admirabi-
les esse negat, non ijs, sed Creatori sit iniuri-
us, qui hæc insigni non splendore modò, &
pulchritudine, sed virtute etiam & potestate
dotare & locupletare dignatus est. Nec verò
à me expectari arbitror, vt de istis seorsim &
distinctè dicam, quod & immensum esse, &
non necessarium : cum cuius aliundè petere
sit facillimum. Sed vt hic à me concludatur
locus, breui sic accipite : si in potestate glori-
ati liceret, diabolus immensum haberet cam-
pum, in quo eius malitia excurrere & expati-
ari possit : plus enim unus potest, non dico
quām Pilatus, sed quām omnes terræ Princi-

pes : id quod vel ex nominibus, quæ illi sacris
in literis tribuuntur , possimus agnoscere.
Christus appellat *forcem, armatum, mundi prin-*
cipem : *Paulus facili Deum* : *Petrus rugientem*
leonem. Sunt hæc potestatis vocabula; audite
etiam & argumenta . In certamen cum *Mose*
commissi præstigiatores, miraculis propemo-
dum pares fuerunt ; si non veris, at talitem fi-
ctis & apparentibus; quæ non modò rudi po-
pulo imponere, sed & sapientibus oculos per-
stringere & fascinare potuerunt . Sed sine illa
sapientiæ opera . Quid? illa potentia non mi-
nora : quod in turbido & caliginoso hoc aëre
principatum obtinet , quod fruges afflatu in-
terimit , quod tempestates subinde excitat,
quod in corpora, id est , templo Spiritus san-
cti sævit horribiliter : *Iobum*, vt nostis, vlace-
ribus affixit, nocturnis visis exanimauit, per-
petuis amicorum conuitijs consecidit, orbavit
liberis, spoliavit fortunis , vt de mentis sede
dejiceret; ad maledicendum exacuit linguam
vxoris : & dum nihil omittit, sanctum vitum
penè ad furorem perduxit . Videtis vt hunc
acceperit : at alijs forsitan mitior; Scilicet, dum
hunc in aquas præcipitem adigit, istum in ignes
violenter impellit, alijs ora occludit, aures
obstruit,

*Matt. 12.**Iob. 12.**2. Corint. 4.**1. Petr. 5.**Exod. 7.*

obstruit, alijs membra distorquet, mentem excutit: hæc dæmon; at in corpora : quantas autem, Deum immortalem! expugnandis mentibus admouet machinas? Verè *Augustinus*, *Non cogit, sed suadet, nec consensum imperat, sed petit* : sic ille. Illud tamen liceat adiungere, dùm suadet, cogit ; dùm petit, imperat ; sic enim illecebris, blanditijs, minis, terroribus, insultat conscientijs, vt nisi desuper detur auxilium, arduum sit, imò planè impossibile, eius aut vires frangere, aut insidijs obfistere. I nunc *Pilate*, &, quam communem habes cum diabolo, iacta potestatem ; quanquam hæc non *Pilati* tantum, sed multorum est iægantia : posse, præclarum quid existimant, de potestate prudenter exercenda vix cogitant, nec quid legitimè, sed quid impunè possint, animis expendunt. Rogandi iraq; sunt magistratus, vt in imperij culmine collocati, non tam in autoritatem quàm in æquitatem oculos intendant, nec magnitudinem suam potentiam, sed iustitiae finibus metiantur. Ut enim imperare Academiz, Ecclesiæ præesse, ciuitatis leges, iudicia, iura, describere, de subditorum fortunis & capite decernere; equuleos, cruce, carceres, flagella, flamas, ferrum, venenum,

nenum, exilium, & id genus tormenta præstò nobis ad nutum esse, & hæc omnia nobis ad poenam seruire, diuinum quiddam est: sic in hac tam præstanti fortuna modum & æquabilitatem seruare, & quantoq; alios superas potestate; tanto illis præstare iustitiam, comitate, mansuetudine, id certè meo iudicio & difficilius & diuinius. Atque istuc vocandi sunt magistratus. Id vt à me fiat, iuuat omnes percurrere potestates; quod dum facio, in immenso natantem frero, aurum remigio subleuate.

Ordiat ab ea potestate, quam in terris supremam Romanenses asserunt, id est, Pontificia; quæ regiam post se longò relinquit interuallo. Vulgaris illa, sed tamen suavis pontificum Allegoria: *Deus fecit duo magna lumenaria, Solem & Lunam*: id est, Papam & Imperatorem: quantoq; Sol Lunâ splendidior, tanto Papa Imperatore maior & augustior existimādus. Nostis, credo, ex qua officina prodierit hæc Parabola; & quidē mira sunt, quæ isti narrant de potestate Pontificis sui: quid enim ille non potest? potest ligare & soluere, potest peccandi non impunitatem modò, sed licentiam concedere; potest animas in Purgatorijs

Dicitur p. Pap. potest.

flammis volutanteis, ex acerbissimo illo Barathro educere; potest Ecclesiasticas facultates dare, dissipare, permutare, vendere; potest contra Concilia statuere, præscribere, definire; potest contra æternam & immutabilem Dei legem dispensare, potest reges solio mouere, & expellere, potest ad pedes abiectos & suplices vrgere & cõculcare, potest intolerabili superbiâ scripturæ velū prætexere, potest Iesuitas seditionum flabella, ad perturbandam Christianæ reip. pacé, in alienam ditionē protrudere; potest subditos contra reges armare, atque adeò terrarum orbem potest bellis atque tumultibus susque déque miscere, vexare, inflammare. Hæc omnia potest Pontifex, & quidem multò hisce plura & maiora; Difficile enim vtrinque dictu est, quid ille aut possit, aut non possit; verbo tamen dicam, *Divisum imperium cum Ioue solus habet.* Et iam ferè oratione complexus sum, quæ isti garrunt de potestate Pontificis sui: nec sane omnia mentiuntur: potest enim ex his multa Pontifex, sed impiâ tyrannide, non legitimâ potestate: Certè potest minari Christo, & cum Pilato dicere, *Potestatem habeo crucifigendi te.* Dolendum hoc quidem fratres, sed tamen

men verum. Quid quòd *Pilatum* improbitate superat? Ille semel Christum crucifigendum tradidit, hic quotidiè: Ille alio qui misericors, Iudæorum furoribus cessit; iste alios ad persequendum instigat, & quasi classicum canit: *Pilatus* videri potest Christum damnasse, ad aucupandam Cæsaris gratiam; Pontifex ad opprimendā & extinguedā regum potentia: in eo tamen ambo pares, quòd cùm sacrilegas manus innocentis cruento contaminarint, tati tamq; horrendi sceleris maculā aquæ aspergine eluere & abstergere se posse arbitrantur.

Hæc quamuis vera sint, tamen ne stomachi magis quam argumentari videar, rationibus planum faciam, quam ille suam nequiter potestatem exerceat. Non hîc in pontificum mores inquiero: non doctrinam & opinionem discutio: an hæretici, indocti, scelerati fuerint, non dispufo: non quæro an *Liberius* exili; tædio viatus Arrianorum impietati subscripterit: an qui huic in pontificali munere successerit, infelix *Felix*, tam pestiferæ opinionis virus imbiberit: an *Bonifacius* originalis duntaxat peccati tabem suo Christum sanguine delesse docuerit: an *Honorius* cum monothelitis duplicem in Christo na-

30. Pontifices
errarunt in
fide.

turam negauerit: an Iohannes Epicuri de grege porcius, animas cum corporibus interire senserit. Hæc, inquam, non quæro, cuin huius non sint loci; quæ tamen Romanis Pontificibus à testibus fide dignis tribuuntur: vt nihil de alijs huius sedis Episcopis dicam, quibus authores grauissimi turpissimā hæreseos notam inusserunt. De vitijs Pontificum in vita & moribus ipsi Romanenses nō tacent: extat apud Nicholaum Sanderum, luculentum pontificalis improbitatis testimonium; itaque nolo actum agere: mihi his omissis, de abusu pontificiæ potestatis breuis oratio est instituenda: hoc itaque agamus.

Hic primùm quæro, qua ratione du&us Pontifex, è suis tam multos in Diuorum numerum retulerit? an quia virtutum ornementis exulti fuerant? At quî hoc illi constare potuit? qui terrâ marique disiunctus, consecrare solet quos nunquam vel de facie viderit. At famâ, credo, celebres fuere, & terrarum orbis satis per se noti & commendati: leue hoc quidem, nam *Fama malum quo non aliud velocius ullum*; nunc autem *Fama malum, non quia velox, sed quia mendax*, inquit Tertullianus: adjiciens, immutans, detrahens de veritate,

Tertul. in A-
polog. contra
Gentes.

veritate, & ut ipsis Poëtæ verbis utar, *Tam si-*
Eti prauig, tenax, quam nuncia veri. Agè verò,
vulgi tumultuos in canonizandis Diuis se-
quutus non fuerit; ijs crediderit, quorum fi-
dem multis experimentis perspectam & ex-
ploratam habuit: etiam hīc decipi potuit, &
illi, ab alijs à quibus acceperunt: his tamen
innixus fundamentis, Sanctulos suos in Diuo-
rum albo ponit: dein solennem illis inuocati-
onem decernit: nam hæc quidem contume-
lia esset, Diuum facere, pòst debitâ dignitate
priuare. Quantum autem hīc periculi sit, ex
Melchiore Cano. (qui tamé ipse pontificius fuit)
audiamus: *Nihil, inquit, interest utrum di-*
monem an damnatum hominem colas. Ecquis
autem firmâ ratione euicerit, damnatos à
pontifice in Sanctorum catalogum non ag-
gregari? Juno apud Senecam queritur, *Se*
pulsam cœlo, locum pellicibus dedisse. & Ter-
tullianus in Apologetico, Ethnicos irridet,
quòd Catonem & Socratem viros integerri-
mos in inferis reliquerint, cœlum siccarijs & pena-
ficiis impleuerint: quod in Romanos Pontifi-
ces quadrat, qui, ut ex historia constat,
quam tamen replicare non est necessari-
um, homines multis sceleribus & flagitijs

*In li. de locis
Theol. de
Ecclesi.*

infamès, qui aut Patriæ bellum indixerant, aut inviolanda religione inexpiables fraudes conceperant, in cœlum euererunt : qui autem piè sancteque Deum coluerunt, & pro veritate mille periculis se objecerūt, & viuos combusserunt, & mortuos sempiterno exitio addixerunt.

Cernitis (opinor) pontifex quid agat in cœlis : videamus quām se modestè gerat in terris. Romæ & alibi virginibus perpetuæ castitatis votum extorquet. Idem non dico à mortuis, (quod tamen turpe iudicavit Arist.) sed à meretricibus, in honestam & illiberalē stipē exigit. Et quid hoc quæsto monstri est, alijs laqueū injicere, alijs ad nequitiam senestrā patefacere? coniugium à Deo institutum collere, vagos & obscenos concubitus tolerare, & (quod non modò impiū, sed & absurdum est) permittere ut in eadem vrbe, sacra & Cereris & Veneris celebrentur? quis hīc cum Ambroſio non exclameret, O mysteria, O mores, castitati vis imponitur, auctoritas libidini datur!

Longum esset singula recensere; ad claves in quibus pontificiæ tyagnidis robur constitit, veniamus. Claves Apostolis Christus reliquit : at quomodo clavibus ijs vñi sunt?

nempe

nempe hisce clauibus aditum credentibus in
cœlos aperuerunt, impij intercluserunt: fa-
cinosos ab Ecclesiæ cœtu & communione
segregarunt; eosdem post lachrymas & pre-
ces, & perspicuam fidelibus penitentiam,
Ecclesiæ gremio, è qua excisi erant, rursus in-
severunt. Hic verus clauium usus. *Quid Pon-*
tifex? Ille alio artificio eruditus, didicit hisce
clauibus nō difficiles quæstiones soluere, sed
(quod propriè clauium est) Regum thesauros
rescrare, Christianam plebem pecuniâ emun-
gere, atq; adeò Christiani orbis ærarium ex-
pilare; hic Rômæ clauium usus, quem A^a
postoli ignorarunt, Romani Pontifices pri-
mi excogitarunt: in quos illud Comici con-
uenit; *Hoc nonum est aucupium, nos adeò primi*
banc viam intonimus.

*Verus usus
clauium.*

Ter, in Euse.

Satis superque mihi video quod volui de-
monstrare: cætera in quibus hîc erratur, ipsi
colligite, & apud vos reputate; & vna me-
cum miramini, cum tam multitam multa fu-
derint de Pontificis potestate, neminem vel
vnicum libellum de ejus iniquitate edidisse.
Scio nostros abundè præstistis, verùm à pseu-
docatholicis faciendum fuit; qui cum omnes
illi uno ore immensam, & nullis penè finibus

cit-

circūscriptam autoritatem concedant, plusquam prodigiosum est, in illa Scriptorum turba & colluui, ne vnum exitisse, qui legitimū illi potestatis usum ostenderet; & hominem læris rerū successibus ferocientē mitigaret, atq; adeo in religionis & rationis gyrum reduceret. Sic enim statuo, Pontificem, quam non habet, potestatem in multis sibi sumere; & si quam habet, eandem corrumpere, & in publicam orbis & Ecclesiæ perniciem conuertere. Atque hæc de pontificali potestate dicta sunt.

*De potestate
Regia.*

*Tertullianus
Apolog. 30.*

Pron. 16.

Pontificiam sequitur Regia, quam secundo loco posui, habita ratione non dignitatis, sed ordinis. Scitè *Tertullianus*, *Romani Cæsares à Deo secundi*, post *Deum primi*, ante *V super omnes deos*. Hæc ille de impijs Cæsaribus, qui tunc Ecclesiæ ferro flammisq; vastarunt: quanto magis dicendum de pījs Principibus, quales, vt *Isaias præcinuit*, Christianus orbis quondam habuit, & nondum penitus amisit? Horum est in republica præcellens auctoritas, veneranda Maiestas, amplissima potestas. Non hīc accumulo, quæ de Regis imperio sacræ literæ passim personant; de Regia potestate, Regiam tantum audite sententiam: *Principis indignatio* (inquit *Salomon*)

mortis

mortis nuncius : sic est fratres, priuatorum similitates in iurgia prorumpunt, Principum, cæde & sanguine terminantur ; aut si (quod sèpè vidimus) ex priuato dissidio homicidiū nascatur, id tamē vnius aut alterius nece concluditur, Regis furor ut maleficum sidus totis regionibus stragem & interitum minitatur, ut non sine causa *Seneca* *Principum sautiam bellum* dixerit. Potest hoc ira Principis. Quid gratia ? Ex eodem *Salomone* cognoscite : *Vita in bilari eius aspectu* : Præclarum hoc quidem, ipso aspectu hominibus & dare vitam posse, & adimere : quod verò subiungit apertissimum est. *Et benevolentia eius velut imber serotinus* : Nihil profectò dici potuit elegantius. Ut enim plantæ humore destitutæ exarescunt, moderatis imbris recreantur : sic quorum spes & fortunæ omnes euauerant, ubi *Principis* vel gratiæ suæ guttulam demiserat, ceperunt subito, non caput modò attollere, sed è latebris in lucem emergere, & in omnium ore & oculis volitare : ex quo consequens est, non patuam esse *Principum* potestatem. Quò magis *Principibus* videndum est, nec ijs modò, sed omnibus qui aliquam publici munieris partem attigerunt, ne hac quam accep-

Lib. de Cle.
memia.

Prov. 16.

Rhet.lib.3.

Psal.82.

Medea Iasoni
apud Ovid.

runt potestate ad explendam impotentis animi libidinem & crudelitatem, aburantur: néve, quam Deus esse voluit præsidium innocentiae, faciant instrumentum malitiae. Aristoteles ait, *Aut nullas, aut magnas esse potentum iniurias*: qui si illud quoque cogitarent, quod scriptum est, *Potentes potenter tormenta passuros*, id est, maiores ab ijs scelerum poenas repetandas, quam ab alijs, quod hic authoritate publica armati impunè peccare potuerunt; non nihil forsan de animi ardore & impetu remitterent, & *Venturam* (ut inquit Iohannes) *iram pertimescerent*. Quid quod Scriptura Deos Reges appellat? cum autem Deus ad misericordiam quam ad severitatem sit propensior: Princes, si se tam augusto nomine dignos velint præbere, vim suam non in damnandis, sed in seruandis hominibus oportet ostendere. Nam vt illa ait, *Perdere posse sat est, si quem iumat ista potestas*. Nec hoc ideo dico, quod imperij habenas nimis laxas esse velim: utrinque peccari potest, nimiā aut facilitate, aut severitate: tantum suaserō magistratibus, vt in mitiorem & meliorem partem propendeant. Nam quamuis utilis sit Reipubl. improbos poenarum acerbitate in officio

officio contineri, tamen (vt verè dixit Cicero)

Prestat nocentem absolui, quam innocentem damnari.

Pro S. Roſcio.

Adde, nihil in natura tam abiectum esse, quod nocendi vim non habeat : nec in homines supplicio lauire, laus est Regum, sed latronum, sed luporum, sed venenorum; quorum vim corporibus lethalem multi olim , & nostrâ ætate plurimi, non tam legendi varietate , quam experiundi calamitate cognoverunt. Ineptus videri possem si priuatus apud priuatos de Regis officio pluribus disceptarem. Itaque satis fuerit attigisse. Quanquam quod nunc aggredior maius est.

Dicendum est siquidem de regni comitijs, in quibus cum Ordinum consensu intercedat, & quæ illic gerutur omnia, vim legum Princeps habere iubeat; non ferendum videri possit, vnum aliquem leges communi consensu latas in dubium vocare , & tantæ tamque augustæ authoritatis robur & pondus elidere: Lubricus itaque hic locus, in quo tamen sine prolapso licet ingredi . Ut enim ea concedamus , quæ de comitiorum iure differuntur, quis nescit multa, quæ maiores sanxerat, posteros rescidisse ? Et squalentem legum siluam,

*In Apologet.
cap. 4.*

*Nouis decretorum securibus (vt loquitur Tertullianus) truncasse? Quo in genere non ea tantum numero, quæ spectant ad constituendam rem publicam, sed quæ etiam ad restituendam religionem referuntur. Multa & in sacris, & in ciuilibus prudenter sunt immutata, ex quo consequens est, non omnia, quæ olim in sapientissimo plebis & procerum conuentu sunt decreta, ab omni errore & culpa esse vindicanda: certè miserabilis illa Ecclesiasticarum opum dissipatio, quæ patrum memoriam contigit, nullo modo est approbanda. Hic rursum ad Pilatum redeo, qui Se ait & dimitti & crucifigendi Christum habere potestatem: quorum verborum quis sit sensus, nondum satis est indicatum: & quidem antea superbe dictum demonstrauimus; quid si etiam falso probauerimus? Non enim, vt ille ait, *Dimitti & crucifigendi*, sed tantum *dimittendi* habuit potestatem. Idque planè statuendum est, nisi quis malit Christum iure imperfectum dicere, quod esset horribilem blasphemiam fundere, & ex magistratu monstrum conficere, qui pari iure in nocentes, & innocentes possit animaduertere. Stet itaque illud, habuisse Pilatum dimittendi Christi autoritatem; Deo vero*

verò permittente, crucifigendi potestatē. Idem de Comitijs dicēdum est: habent illa quidem quæ Ecclesijs ablata sunt, authoritatē restituendi; non itē quæ Ecclesiæ, è prioris fortunæ naufragio supersunt, diripiēdi; si enim illis licet in Ecclesiæ possessiones inuadere, & animas hominum licebit in inferos præcipitare.

Minùs forsan oportunè ista dicūtur, eoq; breuior sum, & *Cymbiis* aurē: sectemur igitur humiliora, et dimissis magnatib. de priuatorū potestate dicamus: nā & nos aliquid possumus.

Nonne, inquit *Paulus*, *babeo potestatem circūducendi vxorem, sororē?* at nec duxit, nec circuduxit, vt multi putant, tamen *Paulo* licuisse negandum non est; *Omnia*, inquit, *mibi licent, sed non omnia expediunt;* negari non potest. Sic nos doces *Paulus*? quid tu *Augustine*, *Pau-*
lini textus interpres doctissime? Audite quæ so-
sententiam eius, sanam, sanctam, & ab intima
depromptam theologia: *Potest*, inquit, *ali-*
quid licere, quod non expedit: nihil autem exper-
dire potest, quod non licet. Verbi gratiâ, pecca-
re non licet, ergo nec expedit. Quæro hic i-
gitur, an vri liceat? non licet credo, & proin-
de non expedit: quod si vri non liceat, ne il-
lud quidem expedit, vt concessum à Deo

Augustin.

1. Cor. 7.

Matt. 19.

remedium recusemus : nam si nullus libidinis arbor infestat, & cum *Paulo* dixerim, *Non est bonum mulierem tangere* : & cum *Apostolis*, *Non expedit matrimonium contrahere*. Sin (vt optimè sibi quisque notus est) in medijs visceribus flammæ exstuant, multo magis expedit, ad sanctam matrimonij medicinam confugere, quam in libidinum incendijs flagrare: Atq; hæc esto regula, vestra, vel dimittenda, vel retinenda potestatis.

Non desunt qui semotâ concupiscentiâ, quā cum *Paulo* domare & castigare possunt, alijs ijsdemque (vt ipsi aiunt) iustissimis causis impulsi, matrimonij vinculis se ligari & astringi patiuntur ; quas omnes, nuptijs præsertim secundis iniquior, non uno in loco, excusat *Tertullianus*. Hic sibi vxorem putat ad res domesticas, & familiae curam necessariam; quod ille irridens ait, *Solis igitur maritorum domibus bene est* : ccelibum & spadonum omnes familias perierunt : iste hæredes vult relinquere, cùm, vt ille ait, seruus Dei se de sæculo exhaeredauerit, & de posteris cogitat cui non est crastinum. Mitto reliqua, nam his ferè vocibus refertus est *Tertullianus*.

Pontificij verò multò quam *Paulus* severiores,

ores, ne pudicitiaz quidem tuendæ causâ uxores concedunt : nam hi quidem de num castitatis facilimè impetrari posse putant. Christus postquam eos recensuisset, *qui se propter regnum calorum castrauerunt, subiungit, Non omnes capiunt hoc verbum; qui potest capere, capiat.* Perpendite verba Seruatoris, *qui potest capere, sic Christus.* Quid isti? Potest quisunque vult, adsit nobis tantum velle, & nihil facilius quam posse: idcirco enim homines non possunt, quia nolunt. *Hoc est eorum doctrina,* quam eti si hic non refello, non tamen probbo. Ad politicos redeo, qui prætextu reipublicæ, matrimonij libertatem Ministris creptæ, & ab Ecclesia prorsus sublatam volunt. Quorum ego prudentiam satis mirari non possum: Expedit, inquiunt, Ministros, ne reipublicæ sint oneri, in celibatu viuere: at quanto plus expediret Ecclesiæ, sic illis prospectum esse, ut siue coniuges, siue celibes fuerint, toti muneri vacare possint? Sed nihil, his iudicibus, expedit, quod Ecclesiæ ornare, quod iuuentutem allucere, quod hominum conatus acuere & promouere possit. Expedit, inquiunt, Ministris paupertas, ne ditati, luxu diffuant: expedit contemptus, ne in

in honore positi, insolecant: expedit cœlibatus, ne languidis liquefacti voluptatibus, in uxorum gremio obdormiscant: crux expedit, ne desides otio languescant & eneruentur; sola diuitia, quatumuis moderata, non expedit. Ac si quis diceret, Expedit Ecclesiæ *Iulianus*, non expedit *Constantinus*: expedit *Iudas*, qui (ut pulchram ait *Ambrosius*) vnguentum vultu trecentis, preciosum Christi sanguinem tringantum denarijs estimauit: non expedit *Josephus*, qui Christicorpus honorifice sepelijt; non *Maria*, quæ viuo & mortuo pietatis officia persoluit: non *Lydia* quæ Apostolos hospitio comitèr exceptit: non vidua, quæ cum duotantum æra haberet, in Gazophylacium immisit: non centurio, qui proprijs sumptibus Iudeis synagogam extruxit. Dicam breuius, Expediunt solifures, raptores, fiscatii, sacrilegi, benefici, tyranni, tortores, carnifices, *Herodes*, *Iude*, *Pilati*, *Caipha*, *Scribz*, *Pharisæi*: isti omnes utilem ædificandæ Ecclesiæ impendunt operam; sine his stare non potest, iamiam collapsura, nisi istorum humeris tanquam Atlante column niteretur. Hæc est istorum temporum theologia, quam deflere magis lubet, quam refutare. Sed pergit in

De Spiritu.
lib. 3. cap. 18.

in potestate sua *Paulus*, & nos quoque cum illo pergamus:

Nomine, inquit, *habeo potestatem bibendi & edendi?* ex eorum scilicet sumptibus, quibus Euangeliū annunciauerat. Habuit certe, sed non est usus tamen; nondum enim religio adoleuerat: nondum altas in orbe radices egerat; erat illis temporibus, teste *Augustino*, nonnullum germen Ecclesia, & adhuc illa prophetia implebatur, *Quorsum tremuerunt reges terra?* &c. Etiam teneri & infirmi erant Christiani, qui post longam ignorantiae noctem, ad aspiciendam veritatis lucem iam tunc primum exercefaisti; si Apostolos, quos cœlitus delapsos existimarent, lucro inhibentes comperissent, à religione iam tum facti alieniores, ad impia sacra, è quibus vix dum emergerant, desciuisserent. Itaque maluit *Paulus* viatum manibus querere, quam nascentis Euangeliū cursum impedire. Aliter se nunc res habet; longe multorum sæculorum spatio, religio recepta, & retenta est: dederunt Christo nomen & populi & Principes: & hoc ipso, si Christiani esse volunt, arma, sceptra, opes, ipsas etiam animas Christo se debere & consecrare profitentur. Quod itaque illi ætati pec-

culiare fuit , ad exemplum trahi non debet .
Certior , communior , ipsis etiam naturae legibus congruentior , Christi regula : Dignus est operarius mercede sua ; qui militar , stipendio alitur ; qui gregem pascit , lacte eius vescitur ; qui vineam plantat , vino eius exhilaratur : nos soli in opere tam sancto , tam honesto , tam necessario despiciemur ? Quid ni ? Paulus nihil appetit : non aurum , non argentum , non vas , non vestem cuiusquam concupiuit . Non aliter (mihi credite) Julianus si reuiuisceret , loqueretur . Et tamen haec est seria multorum vox & oratio : sed quam impia , quam absonta , quam Christianis omnibus indigna , vos iudicate . Restant adhuc plura , de quibus dicere rem capita , nisi vobis , à quibus , vt spero , benignè sum auditus , molestus esse nolle ; itaque si vnum addidero , dicendi finem faciam .

Duos ante vos hodierno die statui , Christum & Pilatum : hic cum posset , cum liceret , cum vel uno , si vellet , verbulo impendentem mortem subterfugere difficile non esset ; vt nos saluos faceret , de iure cessit , silens , sciens , prudens , lubens , tanquam ouis ad cædem duci se permisit : Iste cum & posset , & pro ea quam

quam tunc sustinuit persona , deberet Christi contra maleuolos tutari innocentiam, memor potetiar, oblitus iustitiae, contra Christum fulminat. Vtrius exemplum placet ? Christi an Pilati ! Non dubito quin Christum longè præferatis . Quod si quis sit cui Pilati factum magis attrideat , eum ego nouo , sed tamen vero nomine , non Christianum sed Pilatianum appellabo . Et hoc nomine omnes sunt insigniendi , qui potestate pleni , superbiā tumidi , viribus suis inflati , contra Deum & homines furere non erubescant ; quales plurimi non in publica modò , sed & in priuata fortuna reperiuntur. Nos , quod Christianos decet , cum potestate charitatem & æquitatem coniungere discamus. Nec verò vos multis hortari statui : vnum ante omnia meminisse conuenit ; Quicquid possumus , à Deo posse , in quo viuimus , mouemur , & sumus ; ab illo , non contra illum potestatem accepimus .

Cauete itaque ne libertate ad malitiam , potestate ad scandalum , Dei gratiā ad lasciviam abutamini. Petite ab eo qui dedit potestatem , recte utendi voluntatem . Longiorem orationem rei magnitudo desiderat , sed tem-

poris ratio habenda est. Itaque hic vos cum
vestris & potestatibus, & voluntatibus, Deo
legendos commendo: Cui gloria &
honor nunc & in secula sa-
culorum, *Amen.*
(***)

F I N I S.

C 15601 SL
232857

REPRODUCED FROM THE ORIGINAL
IN THE HENRY E. HUNTINGTON
LIBRARY AND ART GALLERY.
FOR REFERENCE ONLY.
PERMISSION NECESSARY FOR
REPRODUCTION.